

Koncept obveznog vojnog roka: komparativna analiza Francuske, Norveške i Finske

Ferk, Mladen

Master's thesis / Diplomski rad

2019

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, The Faculty of Political Science / Sveučilište u Zagrebu, Fakultet političkih znanosti**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:114:003293>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-02-20**

Repository / Repozitorij:

[FPSZG repository - master's thesis of students of political science and journalism / postgraduate specialist studies / dissertations](#)

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Mladen Ferik

KONCEPT OBVEZNOG VOJNOG ROKA:
KOMPARATIVNA ANALIZA
FRANCUSKE, NORVEŠKE I FINSKE
DIPLOMSKI RAD

Zagreb, 2019.

Sveučilište u Zagrebu
Fakultet političkih znanosti
Diplomski studij politologije

Mladen Ferk

KONCEPT OBVEZNOG VOJNOG ROKA:
KOMPARATIVNA ANALIZA
FRANCUSKE, NORVEŠKE I FINSKE
DIPLOMSKI RAD

Mentor: doc. dr. sc. Ružica Jakešević

Student: Mladen Ferk

Zagreb, 2019.

Izjavljujem da sam diplomski rad „Koncept obveznog vojnog roka: komparativna analiza Francuske, Norveške i Finske“, koji sam predao na ocjenu mentorici doc. dr. sc. Ružici Jakešević, napisao samostalno i da je u potpunosti riječ o mojem autorskom radu. Također, izjavljujem da dotični rad nije objavljen ni korišten u svrhe ispunjenja nastavnih obaveza na ovom ili nekom drugom učilištu te da na temelju njega nisam stekao/la ECTS-bodove.

Nadalje, izjavljujem da sam u radu poštivao etička pravila znanstvenog i akademskog rada, a posebno članke 16-19. Etičkoga kodeksa Sveučilišta u Zagrebu.

Mladen Ferk

Sadržaj:

1.	UVOD.....	1
2.	KONCEPT OBVEZNOG VOJNOG ROKA.....	3
	2.1. POVIJESNI RAZVOJ.....	4
	2.2. MODERNI TRENDVI.....	6
3.	FRANCUSKA.....	10
	3.1. GEOPOLITIČKI POLOŽAJ.....	10
	3.2. POVIJESNI RAZVOJ DO DRUGOG SVJETSKOG RATA.....	12
	3.3. POVIJESNI RAZVOJ NAKON DRUGOG SVJETSKOG RATA.....	14
4.	NORVEŠKA.....	19
	4.1. GEOPOLITIČKI POLOŽAJ.....	19
	4.2. POVIJESNI RAZVOJ DO DRUGOG SVJETSKOG RATA.....	21
	4.3. POVIJESNI RAZVOJ NAKON DRUGOG SVJETSKOG RATA.....	24
5.	FINSKA.....	28
	5.1. GEOPOLITIČKI POLOŽAJ.....	28
	5.2. POVIJESNI RAZVOJ DO DRUGOG SVJETSKOG RATA.....	29
	5.3. POVIJESNI RAZVOJ NAKON DRUGOG SVJETSKOG RATA.....	31
6.	KOMPARACIJA.....	34
7.	ZAKLJUČAK.....	36
8.	POPIS LITERATURE.....	37

1. UVOD

Predmet ovoga rada je prikaz i komparacija politika obveznog vojnog roka u tri europske države, Francuskoj, Finskoj i Norveškoj. Cilj je analizirati nekoliko država unutar europskog konteksta s obzirom na: utjecaj geografskih i geopolitičkih faktora na sigurnosne i obrambene strategije; različit vojno-politički položaj s obzirom na članstvo u političkim i vojnim savezima, odnosno NATO-u i Europskoj uniji; različite regionalne odnose, sigurnosno okruženje i različita povijesna iskustva te na koji način ti faktori utječu na politiku obveznog vojnoga roka, odnosno na model popunjavanja vojnih jedinica.

Budući da je moderni institut novačenja potekao djelomično iz Francuske revolucije i da je Francuska članica NATO saveza i Europske unije te da je ukinula služenje obveznog vojnog roka, prva od država za analizu bit će Francuska. Norveška je pak država koja je zbog iskustva Drugoga svjetskoga rata bila jedna od osnivačica NATO saveza, ali nije članica Europske unije. Obvezni vojni rok i dalje se upotrebljava kao jedna od metoda popunjavanja vojnih kapaciteta jer također ima jezgru vojske sačinjenu od profesionalnih vojnika. Finska je država članica EU-a, ali izvan NATO saveza, sa snažno razvijenim konceptom „teritorijalne obrane” te velikim strahom od utjecaja i mogućih poteza njezina susjeda Rusije. Čak i danas, kad se u mnogim drugim državama suspendira ili ukida obvezni vojni rok, Finci i dalje ostaju vjerni vojnoj obvezi kao glavnoj metodi popunjavanja vojnih jedinica te vojna obveza uživa veliku podršku javnosti.

Rad je zamišljen kao komparativna studija slučaja triju europskih država (Francuske, Finske i Norveške), a temelji se na pregledu već postojećih tekstova i istraživanja povezanih s pojmovima kao što su: opća vojna obveza, obrambena i sigurnosna politika, razvoj i metode popune vojnih kapaciteta, vojne doktrine, NATO savez, Europska unija.

Rad se sastoji od 5 dijelova te uvoda i zaključka. Prvo ćemo razraditi koncept obveznog vojnog roka te ćemo ukratko opisati njegov razvoj kroz povijest, od Francuske revolucije preko modernih trendova do mogućih perspektiva za budućnost. U drugome poglavlju najprije ćemo opisati geopolitički položaj Francuske te ćemo zatim opisati razvoj njezine sigurnosne i obrambene politike te opće vojne obveze do njezina ukidanja. U trećem poglavlju opisat ćemo Norvešku i njezin geopolitički položaj da bih zatim opisali razvoj opće vojne obveze kroz povijest te poziciju

Norveške kao „neutralnog saveznika” u međunarodnim odnosima. Četvrto poglavlje odnosi se na geopolitički položaj Finske te na opću vojnu obvezu i način na koji je ona upotrebljavana kao alat za izgradnju Finske nacije. U petom poglavlju bavit ćemo se komparacijom ovih triju država da bih došli do odgovora na postavljeno pitanje: utječe li članstvo u vojno-političkim savezima (NATO) i *sui generis* političkim organizacijama (Europska unija) koje imaju i sigurnosno-obrambenu komponentu na odluku o suspenziji vojnog roka? Polazna hipoteza je da članstvo utječe na odluku o suspenziji vojnog roka.

2. KONCEPT OBVEZNOG VOJNOG ROKA

Budući da je sâm koncept obveznog vojnog roka prilično opširan i da je to politika koja postoji i koja se, ovisno o vanjskim uvjetima, mijenja već stotinama godina, ovdje ćemo navesti samo osnovne definicije te politike, što ona podrazumijeva i, ukratko, kako je nastala. Novačenje, regrutacija ili vojni rok definiran je prema Enciklopediji Leksikografskog zavoda Miroslav Krleža kao: „odabir muškaraca (ponegdje i žena) za služenje vojnog roka ili civilne službe u njegovu sastavu (obvezatno novačenje), ili za ugovorno stupanje u vojnu službu (dragovoljno novačenje). U širem smislu, popuna oružanih snaga novim ljudima (novacima).” (enciklopedija.hr)

„Velik dio moderne povijesti, novačenje se koristi da bi se ispunile državne potrebe za vojnim osobljem. Novačenje je prisilno odstranjivanje osoba iz civilnoga društva tjerajući muškarce a ponekad i žene da postanu aktivni članovi oružanih snaga na određen vremenski period. Zemlje koje ne koriste novačenje za vojne svrhe obično se oslanjaju na dobrovoljnu, profesionalnu vojsku.” (Tarabar & Hall, 2016: 55)

Iz navedenih definicija vidljiva su dva modela osiguravanja dovoljnog broja ljudi za potrebe vojnih snaga određene države. Prvi je dobrovoljno stupanje u vojnu službu za redovnu plaću te mogućnost napredovanja i izgradnje karijere u vojnim snagama (najčešće) vlastite države. Drugi je obvezno služenje vojnog roka određeno razdoblje, najčešće bez ikakve ili uz minimalnu novčanu naknadu. Takvo služenje obvezujuće je za sve muškarce, rjeđe i za žene, kada navrše određen broj godina te je nametnuto putem ustava i/ili zakona. U slučaju prvog modela govorimo o manjim, profesionalnim vojskama opremljenim i obučanim za upotrebu najnovijih tehnoloških i taktičkih sredstava. Vojnicima u takvoj vojsci to je stalni posao te su stoga i brže sposobni vojno djelovati. U slučaju drugog modela govorimo o većim, masovnijim vojskama koje najčešće imaju profesionalnu jezgru stalnih vojnika te velik broj rezervista koji se mobiliziraju u slučaju potrebe. Dok je profesionalna jezgra obučena za korištenje najnovijih tehnoloških sredstava, vojnici u rezervi prošli su samo osnovnu vojnu obuku te određene funkcije ne mogu obnašati. Rezerviste je potrebno i mobilizirati, što zahtijeva određeno vrijeme u kojem ne mogu vojno djelovati. Da bi mogli nastaviti ovu analizu, najprije ćemo u sljedećem dijelu izložiti kratak povijesni razvoj obveznog vojnog roka i razloge njegova nastanka.

2.1. POVIJESNI RAZVOJ

Koncepti novačenja i vojne obveze puno su stariji od XVIII. i XIX. stoljeća, no za potrebe ovoga rada krenut ćemo od toga razdoblja. Za razumijevanje ustroja europskih vojski u XIX. stoljeću potrebno je opisati njihov preustroj iz feudalnih u moderne vojske, navodi autor Tado Oršolić. Stajaća je vojska u to doba funkcionirala kao plaćenička vojska koja se popunjavala sustavom vrbovanja. Takva vojska zahtijevala je velik državni izdatak, a brojčano nije udovoljavala potrebama nadolazećih ratova. Oršolić navodi tri glavna razloga koja su dovela do transformacije vojske iz feudalne u modernu. Prvi su veliki troškovi koje su iziskivale stajaće plaćeničke vojske. Drugi je bio problem što te vojske brojčano nisu bile dovoljno jake, dok je treći modernizacijsko-tehnološki napredak u prvoj polovici XIX. stoljeća. Neke države, primarno Rusija, Francuska i Austrija, već su krajem XVIII. stoljeća uvele sustav popisivanja da bi brojčano povećale svoje vojske. Tako su smanjile vojne troškove jer su unovačeni službovali uz minimalna novčana primanja dostatna tek za osobne higijenske i druge potrepštine. Ovaj sustav pokazao se nepravednim jer su mnogi bili oslobođeni vrbovanja, a bogatiji su mogli otkupiti svoju obvezu. Iako često privremena karaktera, odnosno samo u slučaju rata, ovakav sustav novačenja ustalio se u nekim europskim državama već u doba Napoleonskih ratova¹. U svim državama, osim u Pruskoj, on ostaje na snazi do uvođenja opće vojne obveze 60-ih i 70-ih godina XIX. stoljeća. (Oršolić, 2004: 369-370) Već u XVIII. stoljeću vidimo neke od faktora koji i danas utječu na odluku o načinu popunjavanja vojnih kapaciteta: veličinu vojske, troškove njezina održavanja i tehnološki napredak.

Presudni trenutak u ustroju europskih vojski koji Oršolić navodi jest Francuska revolucija 1789. godine. Revolucija stvara masovnu vojsku nacionalnog karaktera, na čije čelo 1799. godine dolazi Napoleon. Za vrijeme njegove kratke vladavine mijenjaju se ustroj, taktika i način ratovanja. (Oršolić, 2004: 370) Ovu tezu također iznosi Meyer Kestnbaum te je dodatno razrađuje. U novijoj se povijesti služenje obveznog vojnog roka za građane pojavilo u Francuskoj, u institutu *lévee en masse*², 1793. godine. To je nominalno bila regrutacija svih građana koju je provodila novoproglašena Republika tijekom Revolucionarnih ratova.³ Zbog dugotrajnih sukoba i

¹ Napoleonovi ili Napoleonski ratovi je naziv za niz globalnih sukoba za vrijeme vladavine Napoleona Bonaparteu Francuskom (1804—1815).

² Francuski izraz za politiku novačenja

³ Francuski revolucionarni ratovi je naziv koji se koristi za seriju oružanih sukoba koje je revolucionarna Francuska vodila s raznim europskim državama u razdoblju od 1792. do 1802. godine.

istrošenosti kapaciteta osiguranih prvom regrutacijom, Francuska nakon 1798. godine uspostavlja rutinski sistem godišnjeg novačenja. Završetkom Revolucionarnih i Napoleonskih ratova jedino Pruska zadržava gotovo univerzalan sustav vojne obveze. U Američkom građanskom ratu⁴ najprije Konfederacija, a zatim i Unija rabe vojnu obvezu da bi zadovoljile potražnju za vojnicima nastalu ratom i razvitkom novih tehnologija. No Francusko- Pruski⁵ rat i Pruska pobjeda natjerala je većinu europskih država da oponašaju pruske reforme i tako stvore sustave sveobuhvatne obvezne vojne službe utemeljene na nacionalnom državljanstvu. (Kestnbaum, 2002: 117-118)

Iako isprva uveden u Francuskoj, Pruska preuzima sustav i nadograđuje ga te s pomoću modernizacije i tehnologije preuzima vodeću ulogu na političkom i vojnom zemljovidu Europe.

Vojna doktrina, koja se od 50-ih godina XIX. stoljeća nastoji prilagoditi uvjetima industrijskog i tehnološkog razvoja, nailazi na otpor u vladajućim strukturama. Protivljenje modernizaciji dolazilo je iz zatvorena aristokratskog kruga časničkog osoblja, najčešće generala i viših časnika, koji su činili većinu visoke zapovjedne strukture u određenim zemljama (Austriji, Velikoj Britaniji, Rusiji itd.). Tako će samo Pruska potencirati preobrazbu vojnog sustava i ustroja. Već 60-ih godina to će joj priskrbiti vodeću ulogu među europskim vojnim silama. Bitno je ovdje spomenuti i industrijalizaciju koja je imala presudan ekonomski aspekt u jačanju svih državnih, a time i vojnih elemenata. Pojava parnih strojeva, željeznice i telegrafa stvorila je novu eru tehnoloških dostignuća u svjetskim razmjerima. Sredinom XIX. stoljeća politička i vojna moć sve se više temeljila na industrijskom potencijalu, tehnološkim mogućnostima i stručnosti. Političke posljedice toga bile su ozbiljnije nego ikada prije. To se odrazilo u ratovima 50-ih i, naročito, 60-ih godina XIX. stoljeća. (Hobsbawm, 1989: 60-69 u Oršolić, 2004: 371)

Brza ekspanzija željezničke mreže omogućavala je transport odmornih vojnika, evakuaciju ozlijeđenih i rješavala je logističke probleme (Lecomte, 2016: 65)

Početak druge polovice XIX. stoljeća pokazao je i dokazao da se ratovi od sada vode novim taktičkim načinom i uporabom nove vrste tehnoloških dostignuća. Povezanost željeznicom pokazala se presudnim čimbenikom u mobilizaciji vojske te prebacivanju postrojbi i transportiranju potrebnog vojnog arsenala. Telegrafska veza omogućavala je brz način

⁴ Američki građanski rat (1861. - 1865.) bio je građanski rat u Sjedinjenim Američkim Državama koji se vodio zbog formiranja i odcjepljenja Konfederacije Američkih Država.

⁵ Francusko-pruski rat, ponekad poznat i kao Njemačko-francuski rat je naziv za oružani sukob koji se između 19. srpnja 1870. i 10. svibnja 1871. godine vodio između Francuske i saveza njemačkih država na čelu s Pruskom.

komunikacije i prosljeđivanja zapovijedi i uputa. Ratom iz 1866.⁶ nazirala se budućnost modernih masovnih ratova. Od tada to više nisu ratovi neizvježbanih masa koje se bacaju jedna na drugu bez vještine i rukovođenja te bez podrobno razrađene strategije i taktike. Pitanje koje se postavlja kod reforme europskih vojski toga doba jest kakva ustrojenog karaktera treba biti vojska i po kojem sustavu provesti reformu. Dvojba koja se nametala jest treba li vojska biti stajaća plaćenička (koja se popunjavala vrbovanjem i „prisilnom” zakonskom vojnom obvezom) ili narodna (nacionalna vojska u smislu opće vojne obveze, nastala pod utjecajem Francuske revolucije). Opću vojnu obvezu i *Landwehr*⁷ već su 1814. godine uveli Prusi, iako je potpuno funkcionalna postala tek 1852. godine. Sve ostale europske države zadržale su sustav konskripcije ili popisivanja (popunjavanje potrebnog broja novaka ždrijebanjem), odnosno sustav vrbovanja (plaćenička vojska). (Oršolić, 2004: 371-373)

Iako je tehnologija napredovala višestruko od XIX. stoljeća, većina ovih problema ostaje i danas. Je li i kako je potrebno mijenjati sustave popunjavanja vojnih kapaciteta? Sukobi među vladajućima o veličini i svrsi vojske te o potrebnu stupnju moderniziranosti i profesionalnosti također su i dalje prisutni. Ovisno o promjenama na geopolitičkom planu mijenja se i potreba za određenim tipom vojske. U sljedećem dijelu ukratko ćemo iznijeti moderne trendove u Europi u odnosu na do sada nabrojene faktore. Također ćemo dodati neke nove da bismo kasnije mogli primijeniti sve te faktore na Francusku, Norvešku i Finsku te ih dovesti u vezu s članstvom u vojnom savezu (NATO) i političkom savezu (Europska unija).

2.2. MODERNI TRENDОВI

Što se tiče novijih trendova, Matthias Bieri navodi da su između 1990. i 2013. godine dvadeset četiri države u Europi odustale od obvezna vojnog roka. Samo petnaest država zadržalo je obvezni vojni rok, no nakon ruske aneksije poluotoka Krima, Litva i Ukrajina odlučile su ga ponovno uvesti. U Švedskoj i ostalim zemljama istočne Europe također se počelo raspravljati o ponovnom uvođenju obveznog vojnog roka. U zapadnoj Europi također se ponovno raspravlja o

⁶ Austrijsko-pruski rat je rat koji je vođen 1866. između Austrijskog carstva i njegovih njemačkih saveznika sa jedne strane, i Pruske, njenih njemačkih saveznika i Italije sa druge strane.

⁷ Domobranstvo

tome, no kontekst je malo drukčiji i obilježen je sociološkim problemima. U Francuskoj je nakon napada na redakciju satiričkog časopisa *Charlie Hebdo* u siječnju 2015. godine predloženo uvođenje opće javne službe za žene i muškarce, no bez obveze za vojnom službom. Europske vojske posljednjih su godina smanjene zbog adaptacije na nove zadaće i smanjenja proračuna za obranu. Trend prema ukidanju opće vojne obveze u posljednjih dvadeset godina ima više uzroka. U geopolitičkom su smislu masovne vojske nakon završetka Hladnog rata postale višak. Mirovne misije i strane intervencije na teritoriju drugih država postale su važnije, a većina država u takve misije ne šalje obvezne vojne ročnike. Nadalje, tehnički naprednije vojske imaju sve više standarde za obuku. Upravo zbog toga mnoge države prelaze na manje, profesionalne vojske. S društvenog aspekta, nakon što su nestale vojne prijetnje, sve je teže građanima prikazati potrebu za obveznim vojnim rokom. Članstva u NATO savezu i Europskoj uniji sa sobom nose određena sigurnosna jamstva koja također doprinose ukidanju obvezna vojnog roka. Zanimljivo je primijetiti da je Norveška 2015. godine proširila vojnu obvezu i na žene. U isto vrijeme bitno je istaknuti da se samo najbolji i najmotiviraniji ročnici pozivaju na služenje vojnoga roka, ne više od jedne šestine sveukupnog broja raspoloživih ljudi. (Bieri, 2015: 1-2)

Kao što smo već naveli, odluka države za uvođenje ili ukidanje obvezna vojnoga roka ovisi o više faktora. Promatrajući moderne trendove u Europi, smatramo da je trend upotrebe vojne obveze za popunu vojnih kapaciteta ipak u silaznoj putanji. Članstva u vojnim i političkim savezima, specijalizacija i profesionalizacija vojske te razdoblje mira za veliku većinu europskih država ima posljedicu ukidanja vojnoga roka, što smatramo da ćemo dokazati na primjeru Francuske. Što se tiče zemalja sjeverne i istočne Europe, situacija je donekle drukčija s obzirom na neugodna povijesna iskustva i prijetnje Rusije. Njihovu situaciju dalje ćemo razraditi na primjerima Norveške i Finske.

Države koje su zadržale opću vojnu obvezu to čine zbog brige o cijeni prelaska s općeg na dobrovoljno služenje vojnog roka. Također strahuju da će potpuno profesionalnu vojsku biti teško popuniti ljudstvom ili da će to dovesti do prevelikog broja dobrovoljaca slabijeg imovinskog statusa. U zemljama istočne i sjeverne Europe glavni je razlog blizina nepredvidljive i vojno superiorne Rusije. Rusi pak oko 2020. godine planiraju potpuno ukinuti obvezni vojni rok. Također postoji određen broj država koje su pod prijetnjom neriješenih sukoba u svojem susjedstvu. Tako Grčka, Turska, Cipar, države s područja Kavkaza i Moldavija održavaju vojne snage za konvencionalno ratovanje. Vojno neutralne države također često održavaju opću vojnu

obvezu jer nisu članice nijednog vojnog saveza koji bi im pomogao. Tu mislimo na Austriju, Finsku i Švicarsku. Što se tiče baltičkih država, obvezni vojni rok u sebi sadrži i veliku simboličku važnost. Omogućava im da demonstriraju svoju volju i spremnost na obranu te pojačava njihovo samopouzdanje. Međutim, njihove brojnije vojske mogu samo pokazati odlučnost i zadržati ruski napad do dolaska pojačanja NATO saveza. U zapadnoj Europi obvezni vojni rok često se spominje iz socioloških razloga. U tom kontekstu obvezni se vojni rok spominje kao „škola za građane”. U Italiji, Francuskoj i Velikoj Britaniji 2015. se u javnoj sferi govorilo o mogućem povratku obveznog vojnoga roka. (Bieri, 2015: 3)

Obvezni vojni rok u smislu građenja nacije, odnosno svojevrsne „škole za građane”, razradit ćemo na primjeru Francuske. Budući da je, bez obzira na ove funkcije, on i dalje suspendiran te iako se spominje u javnoj sferi, smatramo da je malo vjerojatno da će se on ponovno uspostaviti. S druge strane, na primjeru Norveške i Finske također ćemo istaknuti faktore građenja nacije i simboličke važnosti vojnoga roka te ćemo pokušati detektirati glavne faktore koji utječu na njegovo zadržavanje.

Povratak na obvezni vojni rok za većinu je spomenutih država malo vjerojatan. Pravno gledano, ne postoje velike prepreke jer je u većini država vojna obveza samo suspendirana, a ne i ukinuta. Međutim, ponovno uvođenje obvezna vojnog roka bilo bi teško implementirati iz praktičnih i socijalnih razloga. U većini europskih država dobrovoljno služenje vojnog roka vrlo je prihvaćeno u javnosti. U zapadnoj Europi to bi dovelo do velikih političkih i društvenih sukoba, dok bi u istočnoj to bio manji problem. Također je bitno pitanje praktičnosti jer je vojna infrastruktura promijenjena i smanjena radi održavanja manjih profesionalnih vojski pa su potrebni dodatni troškovi za ponovno povećanje kapaciteta. (Bieri, 2015: 4)

Smatramo da samo jača prijatnja ili neočekivani i nagli pomak u međunarodnim odnosima, odnosno geopolitičkoj situaciji, može dovesti do ponovnog uvođenja nekoć suspendiranog ili ukinutog obveznog vojnog roka. Jedan od rijetkih takvih događaja u modernoj povijesti jest Ukrajinska kriza iz 2014. godine, odnosno ruska aneksija poluotoka Krima. Jedino takvi događaji s dalekosežnim posljedicama mogu osigurati dovoljno političke volje i aktivirati dovoljan broj aktera da bi se vojna obveza ponovno uspostavila. Socijalne funkcije vojne obveze također su jedan od bitnih faktora koji je kroz povijest, a djelomično i danas, išao u prilog zadržavanju opće vojne obveze.

Općenito, obveza vojnog roka njeguje volju za obranom države zbog nekoliko razloga. Ona pruža realno znanje vojne obrane i jača vjerovanje u mogućnost obrambenih snaga da ispune svoje obveze. Dodatno, vrijeme služenja obveznog vojnog roka služi kao ritual sazrijevanja tijekom kojega su mladi muškarci socijalizirani u društvo i doba zrelosti. U najboljem slučaju vojna obveza veže mlade žene i muškarce za društvo i čini ih punopravnim članovima društva. Vojna obveza stvara i proizvodi socijalni kapital, odnosno iskustvo da društvo može biti sustav koji se temelji na pouzdanim ugovorima. (Harinen & Leskinen, 2009: 64)

Navedene socijalne aspekte opće vojne obveze također ćemo istaknuti kod svih triju država jer smatramo da su itekako važne te da ih se može smatrati važnim aspektima razvoja države i nacije u različitim razdobljima.

3. FRANCUSKA

3.1. GEOPOLITIČKI POLOŽAJ

Republika Francuska je država u zapadnoj Europi smještena između Belgije (duljina granice 620 km), Luksemburga (73 km) i Njemačke (451 km) na sjeveroistoku, Švicarske (573 km), Italije (488 km) i Monaka (4,4 km) na istoku i jugoistoku te Španjolske (623 km) i Andore (56,6 km) na jugozapadu. S tri strane okružena je morem (Atlantski ocean, kanal La Manche, Sjeverno i Sredozemno more), a obuhvaća površinu od 543 998 km². (www.enciklopedija.hr)

Osim u Europi, posjeduje i nekoliko prekomorskih teritorija i otoka kao ostavštinu bogate kolonijalne povijesti. Francuska je jedna od država osnivačica Europske unije i Ujedinjenih naroda. Stalna je članica Vijeća sigurnosti UN-a, članica je OECD-a te je jedna od osnivačica NATO saveza. U 2019. godini populacija Francuske procjenjuje se na 65,13 milijuna ljudi⁸, po čemu je 22. država u svijetu po broju stanovnika.

Francuska je jedna od osnivačica NATO saveza 1949. godine uz Belgiju, Kanadu, Dansku, Island, Italiju, Luksemburg, Nizozemsku, Portugal, Ujedinjeno Kraljevstvo, SAD i, za ovaj rad još posebno bitnu, Norvešku. Sam savez nastao je u slučaju ponovne vojne prijetnje Njemačke ili Sovjetskog Saveza nakon Drugog svjetskog rata. Francuska se, zbog razloga koji ćemo kasnije objasniti, 1966. godine povukla iz vojnih struktura saveza da bi se vratila među njih tek 2009. godine. Pitanje koje se postavilo pri ponovnu ulasku u vojne strukture bilo je gubi li Francuska dio samostalnosti u svojoj vanjskoj politici jer ju je jače vezala uz politiku Saveza. Od kraja Hladnog rata ustroj vojske mijenja se i profesionalizira da bi mogao kvalitetno odgovoriti novim vrstama zadaća. Usto dolazi i do ukidanja obveznog vojnog roka jer je glavna prijetnja zbog koje je uveden nestala. Od tada francuski nacionalni teritorij više nije direktno ugrožen od država u bližem, odnosno daljem susjedstvu.

Integracija francuske vanjske politike i sigurnosnih diskursa unutar Europske unije dovodi do simboličke supstitucije Francuske s Europskom unijom pod vodstvom Francuske uz njemačku pomoć. To sprječava izgradnju općeg Europskog sigurnosnog okvira. (Boniface, 1998 u Kauppo, 2005: 65) Integracija francuske politike ima dvije strane, sa jedne strane vladajući imaju proeuropsku retoriku, dok sa druge strane francuske političke nacionalne strukture dominiraju nad

⁸ Izvor: www.macrotrends.net

europskima. Predsjednik Chirac uvidio je da Francuska nema drugu političku opciju nego unaprijediti europsku integraciju na takav način da ne ugrozi francusku poziciju u Europi. (Kauppo, 2005: 65)

Odluka francuskog predsjednika Nicolasa Sarkozyja da promovira francusku reintegraciju u vojne strukture NATO saveza dio je šireg pokušaja ažuriranja te modernizacije francuske obrambene i sigurnosne politike. Također je blisko vezana s ciljem stvaranja jače te autonomnije europske sigurnosne i obrambene politike. Njegova odluka da vrati Francusku u integrirano zapovjedništvo odražava priznanje da Pariz ne može ostvariti ciljeve šire vanjske politike u Europi bez suradnje s NATO-om i SAD-om. Sarkozy je također uspostavio granice francuske integracije. Inzistirao je na tome da Francuska zadrži kontrolu nad slanjem svojih trupa u sve vojne operacije, zatim da u vrijeme mira neće staviti francusku vojsku pod kontrolu NATO-a i da će francusko nuklearno oružje ostati pod nacionalnom kontrolom. U isto vrijeme promovira jaču europsku sigurnosnu i obrambenu politiku kao jamstvo da će Europa moći djelovati nezavisno od SAD-a. Na taj način prikazuje NATO i europsku sigurnosnu i vojnu politiku kao komplementarne, a ne suprotstavljene. (Ghez & Larrabee, 2009: 80-81)

Mnogi i danas tvrde da Francuska kroz Europsku uniju želi ostvariti svoje davne imperijalističke težnje. Francuska i Njemačka velik su se dio svoje povijesti borile za prevlast u Europi, što ćemo i pokazati u sljedećem dijelu teksta. Danas ta borba više nije za teritorij, odnosno pomicanje granica, već je za utjecaj, odnosno moć unutar Europske unije. Iako su danas duboko povezane saveznice i smatramo da je sigurno reći da ne postoji opasnost od konvencionalnog rata, borba za moć i utjecaj preselila se u nove sfere međunarodne politike. Na sličan se način Francuska ponaša i u vezi s NATO-om, kao što možemo vidjeti na danom primjeru. S jedne strane, od 2009. godine zamjetna je jača integracija, dok se u isto vrijeme uspostavljaju tvrde granice toj integraciji kako ne bi izgubili suverenitet.

3.2. POVIJESNI RAZVOJ DO DRUGOG SVJETSKOG RATA

Opća vojna obveza u suvremenu se smislu prvi put spominje u Francuskoj, u doba Francuske revolucije. Sama Revolucija počela je 5. svibnja 1789. godine, no do uspostave vojne obveze došlo je postupno. Revolucionarni zakonodavci susreli su se s nekoliko problema u tomu procesu. Prvi je bio strah Narodne skupštine da će vojna obveza previše podsjećati na *racolage*. To je bio sustav novačenja za vrijeme *ancien régime*⁹ s pomoću kojeg su muškarce okupljali i prisilno ih odvodili u vojsku. (Crépin, 1998 u Forrest, 2002: 99) Drugi problem bio je velik broj konzervativnih časnika koji su podnijeli ostavke jer su smatrali da njihova odanost pripada kralju Luju XVI., a ne novom režimu. Trećina svih postrojbi izgubila je trećinu ili više časnika zbog ostavki, bijega ili emigracije (Scott, 1978 u Forrest, 2002: 100) Treći problem bila je negativna percepcija vojske općenito tijekom XVIII. stoljeća. Tijekom *ancien régime* vojska je često bila zanimanje kojim se bavilo samo u krajnjoj nuždi to je bio mukotrpan život, izdvojen i alijeniran od zajednice. (Léonard, 1958 u Forrest, 2002: 101)

Narodna je skupština 1791. godine podržala vojsku sačinjenu od dobrovoljaca, a 1792. pozvala je mlade ljude bez obitelji da se priključe u vojsku. Ubrzo je postalo jasno da je broj dobrovoljaca nedostatan i da je potreban određen nivo obveze. Dekret *Levée en masse* u kolovozu 1793. godine konstituirao je određen oblik vojne obveze. Počinjao je rečenicom: „Od sada na dalje, dok neprijatelji ne budu otjerani s teritorija Republike, francuski je narod u stalnoj vojnoj rekviziciji”. (Stewart, 1951: 472-474 u Forrest, 2002: 102) Iako je to bio opći namet, u praksi su to bili neženje ili udovci bez djece od osamnaest do dvadeset i pet godina.

Iako je brojke nemoguće potvrditi i treba ih uzeti s rezervom, smatram da mogu biti indikativne. Jedan od izvora navodi da je u veljači 1793. godine broj ročnika iznosio 361 000; u siječnju 1794. 670 900; u travnju 1794. 842 300 te najviše u rujnu 1794. godine 1.108.300 ročnika. (Blanning, 1996: 120-121)

Zanimljivo je ovdje spomenuti i bitku kod Valmyja 20. rujna 1792. godine. U njoj su francuske revolucionarne snage prvi put pobijedile neprijatelja i tako spasile revoluciju. Tako barem tvrdi republikanski mit. Naime, vojnici koji su se ondje borili nisu bili vojni ročnici. To je bila mješavina dobrovoljaca i starijih vojnika naslijeđenih od *ancien régime*, a većina njih bili suiskusni profesionalci. Jednako je tako i *levée en masse* stvorio mješavinu idealista koji su branili

⁹ Naziv za politički i društveni sistem u Francuskoj prije Francuske revolucije

državu od rojalista i tirana te nesretnika čija su imena bila izvučena i koji su morali pristupiti vojsci. Međutim, kult i mit koji je nastao oko bitke kod Valmyja i u manjoj mjeri oko *levée en masse* imao je u sebi korijene revolucionarnih ideja žrtvovanja i heroizma. Neki povjesničari idu toliko daleko da propituju bi li se uopće bitka kod Valmyja trebala gledati kao velika vojna pobjeda, no njezina simbolička moć ne može se ignorirati. (Bertaud, 1970 u Forrest, 2002: 107)

Sljedeća veća promjena došla je 5. rujna 1798. godine sa zakonom *Loi Jourdan*. Taj je zakon uspostavio opću vojnu obvezu u Francuskoj za sve muškarce, samce ili one bez djece između dvadeset i dvadeset pet godina starosti. Još uvijek su postojale neke iznimke pa su tako bili izuzeti političari, svećenstvo, industrijski radnici u granama industrije bitnima za rat itd. Također je diskriminirao osobe slabijeg imovinskog statusa zato što je svatko tko si je to mogao priuštiti mogao platiti zamjenu.

Tako je, prema Clausewitzu, moderna vojska koju je *Loi Jourdan* institucionalizirao u pokušaju da nastavi fenomen masovne vojske iz 1792. –1793. bila superiorna ostalim, manjim, profesionalnim vojskama. (Clausewitz, 1955: 689 u Lecomte, 2016:66). Pruska je vojska 1806. godine raspolagala sa 100 000 do 200 000 vojnika, do kraja Napoleonskih ratova ta se brojka udvostručila da bi 1870. godine okupila 1,2 milijuna vojnika protiv francuske i još dvostruko toliko 1914. godine. (Clausewitz, 1955: 687; Howard, 1990: 110; Roth, 1990: 30–33 u Lecomte, 2016: 66).

Do 1868. godine obveza i dalje nije bila potpuno univerzalna. Iako su svi pri navršavanju 20 godina života bili popisani, manji dio njih zaista je i bio pozvan u službu. Tako je između 1820. i 1840. godine samo 15 do 25 % raspoloživih ročnika bilo pozvano vojsku. (Crépin, 1998: 168 u Lecomte, 2016: 67)

Maršal Adolphe Niel, ministar rata u vrijeme Napoleona III., uspostavio je *Garde Nationale Mobile* po uzoru na Pruski *Landwehr*. Naime, Prusi su već 1867. godine bili u stanju postaviti milijun vojnika, dok je Francuska mogla skupiti jedva polovicu te brojke. Niel je htio putem zakona iz 1868. godine udvostručiti francusku vojnu snagu od 400 000 vojnika s još 400 000 u *Garde Nationale Mobile*. Nakon protivljenja u parlamentu i brojnih amandmana, ono što je nastalo nije bilo ni približno onome što je bilo potrebno i zamišljeno te je Francuska vojska u rat protiv Pruske ušla sa samo 400 000 vojnika naspram pruskih milijun. (Wawro, 1999: 104-105)

Francusko-pruski rat počeo je 19. srpnja 1870. godine, a završio je 10. svibnja 1871. Pruska je pobijedila, što je dovelo do stvaranja Njemačkog Carstva, a upravo su to Francuzi ulaskom u rat

htjeli spriječiti. U Francuskoj je to dovelo do pada carske vlade Napoleona III. i konstituiranja Treće republike.

Univerzalna vojna obveza jednake dužine za sve uvedena je napokon 1905. godine. Glavni faktor koji je vodio francusku politiku u to doba bile su diplomatske krize koje su vodile prema novom ratu s Njemačkom i, posljedično, promjenama unutar njemačkog vojnog aparata, a sve s ciljem da se održi određen balans između francuske i njemačke vojne snage. (Lecomte, 2016: 68-69)

Za vrijeme Prvoga svjetskog rata mobilizirano je 2,9 milijuna ljudi. Vojska se sastojala od obveznih vojnih ročnika koji su služili svoju trogodišnju obvezu, rezervista između 24 i 30 godina koji su već izvršili svoju obvezu služenja i teritorijalaca starosti do 45 godina. Između Prvoga i Drugog svjetskog rata vojna obveza je skraćena na 18 mjeseci 1923. godina, zatim na godinu dana 1928. godine da bi opet bila produžena na dvije godine 1935. godine. U Drugom svjetskom ratu Francuska je brzo pala te je veći dio njezina teritorija pod okupacijom sljedeće 4 godine.

Opća vojna obveza nastala je prije svega zbog potrebe za mobilizacijom većeg broja vojnika u kratkom roku te kao reakcija na unutarnje i vanjske prijetnje Francuskoj državi. U početku je rabljena za podršku revolucionarnim snagama u borbama protiv rojalista koji su htjeli ponovno uspostaviti monarhijsku vlast Burbonaca. Zatim je u Francuskim revolucionarnim ratovima (1792. – 1802.) i Napoleonskim ratovima (1803. – 1815.) rabljena za ratovanje protiv gotovo svih europskih država. Nakon ovog razdoblja glavna prijetnja Francuskoj postaje Pruska država koja je dominirala u Njemačkom i Sjevernonjemačkom savezu. To dovodi do ujedinjenja Njemačke 1871. godine nakon pobjede nad Francuskom u Francusko-pruskom ratu te se od tada kao glavna prijetnja ističe upravo Njemačka. Kroz cijelo to razdoblje razvija se koncept vojne obveze te tek 1905. govorimo o općoj vojnoj obvezi.

3.3. POVIJESNI RAZVOJ NAKON DRUGOG SVJETSKOG RATA

Jedan od ključnih trenutaka u francuskoj vojnoj povijesti jest razvitak nuklearnog oružja. Francuska je time dobila veću neovisnost pri definiranju svoje strateške doktrine. General de Gaulle strahovao je od strateške hegemonije SAD-a unutar NATO saveza. Posebno ga je zabrinjavalo to što je vjerovao da se SAD ne boji vođenja još jednog konvencionalnog rata u Europi u slučaju sovjetskog napada. Suprotno tome, Francuska je u potpunosti odbacivala

mogućnost vođenja još jednog konvencionalnog rata na svojem tlu. Tako je tijekom 1960-ih i 1970-ih *modus operandi* francuske obrambene politike bila mogućnost upotrebe atomskog naoružanja. (McKenna, 1997: 129-131)

Autor Bastien Irondelle navodi kako je vojna obveza osiguravala ljudstvo koje su francuske oružane snage trebale da bi izvršavale misije tijekom rata i da bi se suprotstavile prijetnji invazije s istoka. General Charles de Gaulle¹⁰ postavio je okvir vojne politike nakon 1958. godine. U njemu je vojna obveza bila ugrađena u koncept nuklearnog odvraćanja. Francuska strategija odvraćanja bila je bazirana na kontinuumu između konvencionalnih snaga i nuklearnog oružja. *Bijela knjiga o nacionalnoj obrani* iz 1972. godine navodi: „Vojna obveza integralni je, a ne komplementarni element koncepta odvraćanja. Ona daje obrani nacionalnu i popularnu dimenziju.” (Irondelle, 2003:161) U vrijeme mira vojna obveza opskrbljuje snage potrebne da bi *Corps de bataille* funkcionirale i borile se protiv masovnog napada iz središnje Europe. Drugi argument za vojnu obvezu bio je da se osigura sudjelovanje građana u nacionalnoj obrani. Ova politička i ideološka dimenzija u središtu je obrambene politike Pete Francuske Republike. (Irondelle, 2003:161)

Evolucija oružanih snaga strukturirana je trendom podjele rada implicirajući specijalizaciju vojnog osoblja, za razliku od homogenosti masovne vojske. Pad u upotrebi vojne obveze slijedio je kraj Alžirskog rata¹¹ (1954. – 1962.). Poticana je profesionalizacija povećavanjem broja profesionalnih vojnika unutar ukupnog volumena oružanih snaga. Tako je do kraja 1980-ih udio ročnika u francuskoj vojsci bio manji od 50 posto. (Haltiner, 1998 u Irondelle, 2003: 161)

Vojna doktrina za vrijeme Charlesa de Gaullea bila je prije svega doktrina odvraćanja neprijatelja od napada na Francusku putem prijetnje nuklearnim oružjem. Osim toga, njegova politika dovela je do povlačenja Francuske iz vojnih struktura NATO saveza u veljači 1966. godine. Iako je u političkim strukturama Saveza ostala prisutna, tek se 2009. godine pod predsjednikom Nicolasom Sarkozyjem ponovno vratila u vojne strukture.

Predsjednik Valéry Giscard d'Estaing od 1975. do 1976. u suradnji s generalom Gueom Méryjem stavlja na agendu reviziju te politike i želi Francusku ponovno jače integrirati s NATO savezom. Htio je spojiti politiku odvraćanja od napada na Francusku nuklearnim oružjem s konvencionalnom obranom zapadne Europe, no izgubio je u političkoj borbi. Njegova doktrina naziva se *enlarged sanctuarization*. Do promjene je došlo nekoliko godina kasnije za vrijeme

¹⁰ Francuski predsjednik od 1959. do 1969.

¹¹ Alžirski rat za nezavisnost označava borbu Alžiraca za nezavisnost svoje države od francuske vlasti (1954.-1962.)

predsjednika Francois Mitterranda. On je stvorio novu poveznicu s NATO-om, u isto vrijeme ističući politiku nacionalnog nuklearnog odvraćanja. Do promjene je došlo stvaranjem *Force d'Action Rapide* (FAR) prezentiranom u vojnom programu 1984. – 1988. namijenjenu brzim intervencijama u Njemačku ili neki drugi dio centralne Europe u slučaju potrebe (Rynning, 2001: 93-94)

Zaljevski rat¹² 1991. godine ukazao je na ograničenja strukture snaga naslijeđenih iz Hladnog rata. Organizacija je primarno bila koncipirana za zračne i kopnene bitke visokog intenziteta i kratkog trajanja. Temeljila se na mobilizaciji velikog broja vojnika omogućenog putem vojne obveze. Od vojske od 500 000 ljudi Francuska je uspjela rasporediti samo 12 000 vojnika u Zaljevu. Lekcije naučene u Zaljevskom ratu postavile su kao imperativ vojnom zapovjedništvu stvaranje kompaktnije, praktičnije i visoko mobilne profesionalne vojske. (Irondelle, 2003:126)

Francois Mitterrand postavio je temelje za promjenu u vojnoj doktrini, no ona je dovršena tek za vrijeme predsjednika Jacquesa Chiraca koji je na toj dužnosti bio od 1995. do 2007. godine. Godine 1997. Chiracov načelnik stožera, general Jean-Philippe Douin, prezentirao je novu vojnu doktrinu s naglaskom na projekciju sile¹³ i suradnju sa saveznicima putem nacionalne i teritorijalne obrane te odvraćanja napada nuklearnim oružjem. (Rynning, 2001: 94)

Od 1962. do 1992. godine četiri je puta smanjivanja dužina služenja obveznog vojnog roka. Od kraja Alžirskog rata, služenje je prvo skraćeno na 29, zatim 1963. na 18 mjeseci te 1965. na 16 mjeseci. Godine 1970. dužina vojnog roka definirana je na 12 mjeseci. Civilno služenje trajalo je, ovisno o obliku, između 16 i 24 mjeseca. U siječnju 1992. godine služenje je skraćeno na 10 mjeseci. (Lecomte, 2016: 73)

U isto vrijeme, od 1960. do 1992. godine, zbog uspostavljanja nuklearnih snaga kao glavne sastavnice Francuske vojne doktrine i općenito procesa smanjivanja broja vojnika u cijeloj Europi, smanjilo se i ulaganje u vojsku. Dio u proračunu rezerviran za vojsku smanjio se s 28,5 % na 14,8 %, odnosno sa 6,2 na 3,2 % BDP-a. (Lecomte, 2016: 72)

¹² Zaljevski rat je naziv za oružani sukob koji se odigrao početkom 1991. godine između Iraka i međunarodne koalicije na čelu sa SAD-om, a kojemu je povod bila iračka invazija i zaposjedanje Kuvajta u kolovozu 1990. godine.

¹³ Kapacitet države da razmjesti i održava vojnu silu izvan svog teritorija.

Godine 1991. vojna obveza imala je tri moguća oblika: desetmesečnu vojnu obvezu, pet oblika civilnog služenja vojnog roka i mogućnost isticanja priziva savjesti¹⁴. Godine 1982. broj ročnika koji su civilno služili iznosio je 5444 od 280 834 , da bi 1995. on iznosio 24 991 od 257 838 obveznika. (Irondele, 2003:163)

Oružane snage smanjile su broj ljudi s 1,153,000 1957. na 520 000 ljudi 1992. godine. Najviše je time bilo zahvaćeno osoblje kopnene vojske, koje se smanjilo sa 700 000 na 260 000. Broj obveznih vojnih ročnika smanjio se s 275 000 1974. na 208 000 1994. godine, a dužina vojnog roka smanjena je s 28 mjeseci u doba Alžirskog rata na 10 mjeseci 1992. (Irondele, 2003: 161)

Predsjednik Jacques Chirac je 22. veljače 1996. godine, nekoliko mjeseci nakon pobjede na izborima, pokrenuo dramatično restrukturiranje francuskih oružanih snaga. Glavni fokus bila je potpuna profesionalizacija do 2002. godine. Odluka je podrazumijevala drastično smanjivanje vojne strukture i osoblja s rezovima od oko 30 % u svim rodovima vojske. Vojska je morala biti sposobna pružiti preko 50 000 ljudi unutar NATO saveza u Europi, još 30 000 u prekomorskim operacijama i održavati 5000 vojnika unutar države. Tako su kraj sustava vojne obveze i posljedična profesionalizacija vojske potekli iz volje za projekcijom sile i širenjem francuskih međunarodnih interesa. (Irondele, 2003: 164)

Pri ukidanju vojne obveze 1996. godine vladin je diskurs bio da će se obveza samo suspendirati, ukinuta je zakonom 28. listopada 1997., a efektivno je prekinuta u ljeto 2001. godine. (Lecomte, 2016: 63)

Strateške promjene koje su se dogodile u Europi ranih 1990-ih označile su za francusku vojnu politiku strateški procjep dublji od kraja Hladnog rata. To je bilo prvi puta od 1871. godine da vojno planiranje i struktura snaga nisu definirane nekom većom prijetnjom prema nacionalnom teritoriju. Vojne misije evoluirale su slijedeći dvije glavne linije: akcije izvan nacionalnog teritorija i multinacionalne operacije. Takve misije zahtijevaju visoko kvalificirano i trenirano osoblje, snage organizirane u modularnim strukturama za brzo raspoređivanje, znanje o modernim tehnologijama i kapacitet za integriranje u multinacionalnim koalicijama. (Dandeker,1994 u Irondele, 2003: 162)

Budući da francuski nacionalni teritorij napokon nije bio ugrožen, gubi se potreba za općom vojnom obvezom. Naime, slanje obveznih vojnih ročnika u međunarodne operacije izvan

¹⁴ Priziv savjesti (još i prigovor savjesti) je odluka pojedinca da odbije izvršiti neku obvezu koju mu nameće pravni sustav, jer bi se njeno izvršavanje protivilo etičkim, moralnim ili vjerskim uvjerenjima - tj. savjesti te osobe.

nacionalnog teritorija u najblažem je slučaju problematično. Čitav koncept opće vojne obveze koji smo do sada izložili utemeljen je na potrebi za obranom nacionalnog teritorija od XVIII. stoljeća do kraja Hladnog rata. Osim toga, međunarodne vojne operacije zahtijevaju puno veću razinu obučenosti i obrazovanosti vojnika, koja se mogu steći samo dugogodišnjim učenjem, a ne unutar kratkog razdoblja vojne obuke uključene u opću vojnu obvezu, zbog čega opća vojna obveza također gubi na važnosti.

Francuska kultura od tada (1792.) podrazumijeva da će patriotizam okupiti građane u obranu države u kriznim vremenima. U gotovo cijelom se dvadesetom stoljeću vojna politika temeljila na ideji da su oružane snage jedno s nacijom. Građanin je dio nacije i kao takav mora biti i dio njezine obrane. (McKenna, 1997: 127)

Što se tiče najnovijih trendova, Emmanuel Macron, francuski predsjednik od 2017. godine u svojoj predsjedničkoj kampanji najavio je jednomjesečnu vojnu obvezu. Htio je da mladi imaju direktno iskustvo vojničkog života. Prijedlog je doživio hladan odgovor od vojske koja protivila ideji da bi trebala milijune tinejdžera provesti kroz svoje strukture. To je natjeralo vladu da smisli prijedlog obvezne civilne službe. Ove godine pokrenut je pilot-program *Service national universel* (SNU), u kojemu ove godine sudjeluje 2000 15- i 16-godišnjaka. Riječ je, naime, o civilnoj službi u kojoj djeca dva tjedna uče vještine poput prve pomoći, čitanja i snalaženja na mapama i slično te nose mornarske uniforme, a svako jutro pjevaju Marseljezu. Osim toga, uče se održavanju reda, toleranciji, prihvaćanju novih iskustava, političkoj korektnosti te snalaženju u hitnim situacijama poput terorističkih napada, prirodnih katastrofa i slično. Nakon ta dva tjedna slijedi im još dva tjedna volontiranja u nekoj udruzi ili lokalnoj zajednici. Cilj ovoga programa jest razvijanje domoljublja i socijalne kohezije i plan je da tijekom sljedećih sedam godina sudjeluje oko 800 000 sudionika godišnje. (www.france24.com)

Ovakva civilna služba nema veze s općom vojnom obvezom, no smatramo da je dobar argument za socijalne funkcije koje opća vojna obveza može ispunjavati. Naime, domoljublje i socijalna kohezija dvije su stvari koje je opća vojna obveza razvijala u sve tri promatrane države u različitim trenucima u povijesti.

4. NORVEŠKA

4.1. GEOPOLITIČKI POLOŽAJ

Kraljevina Norveška država je na zapadnom i sjeverozapadnom dijelu Skandinavskoga poluotoka; obuhvaća 323 779 km² (od toga 19 509 km² unutrašnjih voda). Na sjeveroistoku graniči s Rusijom (196 km) i Finskom (727 km), na istoku i jugoistoku sa Švedskom (1619 km); na zapadu i sjeverozapadu izlazi na Atlantski ocean (duljina obale kontinentalnog dijela 25 148 km). Osim priobalnih otoka Norveška obuhvaća i udaljeno otočje Svalbard (61 022 km²) u Sjevernome ledenom moru i otok Jan Mayen (377 km²) između Grenlanda i sjeverne Norveške u Atlantskom oceanu. Norveški su posjed otoci Bouvet u južnom dijelu Atlantskog oceana i Petar I. u antarktičkim vodama te Zemlja kraljice Maud na antarktičkom kontinentu. (www.enciklopedija.hr)

Norveška je zemlja suosnivačica UN-a, NATO-a, Vijeća Europe¹⁵ i Nordijskog vijeća¹⁶ te članica Europskog gospodarskog prostora¹⁷, WTO-a¹⁸ i OECD-a¹⁹. Nije članica Europske unije. Procjenjuje se da u 2019. godini Norveška ima populaciju od 5,38 milijuna ljudi²⁰.

Od stjecanja nezavisnosti od Švedske, Norveška svoju sigurnosnu i obrambenu politiku postupno sve više veže uz zapadne saveznike, Veliku Britaniju, SAD te NATO savez. Nakon Drugoga svjetskog rata i njemačke okupacije Norvežani su prihvatili činjenicu da su manji te samim time i vojno slabiji od Rusije, koja je kao njihov prvi susjed postala glavna prijetnja.

Norveški sigurnosni izazovi proizlaze iz njezina geostrateškog položaja. Blizina strateški vitalne ruske baze na poluotoku Kola te veliki oceanski teritoriji koji je okružuju samo su neki od

¹⁵Vijeće Europe je međunarodna organizacija 47 država članica šire europske regije, čiji su glavni zadaci jačanje demokracije, zaštite ljudskih prava i pravne države na europskom kontinentu.

¹⁶Nordijsko vijeće ili Nordijski Savjet i Nordijsko vijeće ministara je kooperativni forum parlamenata i vlada Nordijskih zemalja. Osnovano je poslije Drugog svjetskog rata.

¹⁷Europski gospodarski prostor (EEA) nastao je 1. siječnja 1994. godine sporazumom što ga je potpisalo tadašnjih 12 država EEZ-a (danas Europske unije) i EFTA-e radi stvaranja jedinstvenog tržišta na kojemu bi se poštovala sloboda kretanja ljudi, roba, usluga i kapitala.

¹⁸Svjetska trgovinska organizacija je međunarodna organizacija koja predstavlja institucionalni i pravni okvir multilateralnog trgovinskog sustava u područjima carina i trgovine robama, uslugama i intelektualnom vlasništvu. Osnovana je i službeno je otpočela s radom 1. siječnja 1995. godine.

¹⁹Organizacija za ekonomsku suradnju i razvoj je međunarodna ekonomska organizacija osnovana 14. prosinca 1960. godine.

²⁰www.macrotrends.net

faktora. Osim toga, bitno je istaknuti i prisutan strah od marginalizacije unutar NATO-a i napuštanja glavnog saveznika SAD-a. (Heier, 2006 u Bogen & Håkenstad, 2017: 8)

Iako nije članica Europske unije, Norveška je integrirana u njezinu gospodarsku sferu i dijeli iste sigurnosne brige kao i ostatak Europe. (Friis, 2016: 108) Zbog globalizacije i sve jače integriranosti Europe, Norveška s Europskom unijom ima dobro razvijene odnose. Budući da dijele isti geografski prostor, dijele i slične sigurnosne izazove.

Norveška vojsku primarno upotrebljava kao alat u vanjskim poslovima, kao način da postigne međunarodnu dobru volju među saveznicima u slučaju budućih teritorijalnih prijetnji. Međunarodne odnose rabi za indirektno osiguravanje državne sigurnosti. Sigurnost današnjice nešto je što se osigurava u inozemstvu, primarno putem stabilizacije odmetnutih²¹ i slabih²² država. (Friis, 2016: 115) Od Drugoga svjetskog rata Norveška razvija međunarodne odnose sa saveznicima, primarno s Velikom Britanijom i SAD-om te ostalim državama koje čine NATO savez.

U povijesnom razvoju vojske i politike obveznog vojnog roka pokazat ćemo kako do Drugoga svjetskoga rata Norveška ima probleme s uspostavljanjem države i izgradnjom nacije. To se također odrazilo na njezinu sigurnosnu i obrambenu politiku te međunarodne odnose. Nakon Drugoga svjetskog rata glavna prijetnja je Rusija, a glavni poticaj u djelovanju jesu neugodna iskustva njemačke okupacije tijekom Drugog svjetskog rata. Iz tih se razloga Norveška čvršće veže za NATO savez te podređuje svoju sigurnosnu i obrambenu politiku održavanju veza sa zapadnim saveznicima.

Od 1905. do 1940. godine ima neutralnu i izolacionističku političku orijentaciju. Ona je uvjerenjena u činjenicu da će u slučaju napada Norvešku braniti tada vodeća sila Atlantika, Velika Britanija. Nakon njemačke okupacije Norveška preuzima medijatorsku ulogu između SSSR-a i Zapadnih sila, no u stvarnosti zadržava svoju atlantsku orijentaciju. Nordijske zemlje u to doba pričaju o uspostavi Nordijskog obrambenog saveza, no nakon neuspjele inicijative Norveška, zajedno s Danskom i Islandom, pristupa NATO-u 1949. godine. (Knutsen, 2000)

Norveška je držala važnu poziciju u NATO-u kao „stražarska kula” na sjeveru i godišnje NATO vježbe održavale su se u sjevernoj Norveškoj. U isto su vrijeme vlasti slijedile politiku restrikcija koje su same nametnule vezano uz skladištenje nuklearnog oružja i savezničkih baza na

²¹ Odmetnuta država ili država odmetnik je izraz koji se od 1990-ih, najviše pod utjecajem službene politike SAD koristi za države čija se vanjska politika smatra prijetnjom po svjetski mir.

²² Države koje imaju slabe institucije te minimalan ili nikakav ekonomski razvoj.

norveškom tlu. Od 1980-ih smatra se da su takve prakse osigurale norvešku neovisnost. (Græger & Leira, 2005:50) Ovdje također možemo primijetiti ulogu Norveške kao „neutralnog saveznika” jer, iako sudjeluje u operacijama NATO saveza i izvršava potrebne zadatke, svejedno održava restrikcije vezane uz nuklearno oružje i NATO baze da bi očuvala svoju jedinstvenu poziciju u europskom sigurnosnom krajoliku.

Nacionalna služba i koncept totalne obrane preživjeli su test vremena no tradicionalne značajke više ne dominiraju konceptom obrane. NATO savez opstao je kao kamen temeljac norveške sigurnosti. Opstao je i strateški cilj održavanja američke obveze prema norveškoj sigurnosti, ali vojna sredstva za postizanje toga su promijenjena. (Tamnes 2014: 48) u (Bogen & Håkenstad, 2017) Ovdje se misli na sudjelovanje Norveške u međunarodnim vojnim operacijama u sklopu NATO saveza te mijenjanje ustroja i organizacije vojske da bi odgovarala modernim potrebama međunarodnih intervencija i vojnih misija izvan svojeg teritorija.

4.2. POVIJESNI RAZVOJ DO DRUGOG SVJETSKOG RATA

Pregled povijesti obveznog vojnog roka u Norveškoj počet ćemo s ustavom iz 1814. godine. „Zbog savezništva s Napoleonom I. Bonaparteom Danska se Kielskim mirom²³ (siječanj 1814.) morala odreći Norveške, koja je pripala Švedskoj. Međutim, u svibnju iste godine norveški narodni predstavnici na skupštini u Eidsvollu proglasili su Norvešku slobodnom i neovisnom ustavnom monarhijom i donijeli ustav. Švedska je pokušala oružanom silom nametnuti odredbe ugovora u Kielu, ali je naišla na odlučan otpor pa je s Norveškom sklopila 14. kolovoza. 1814. tzv. Mossku konvenciju, kojom je stvorena personalna unija Švedske i Norveške.” (www.enciklopedija.hr)

Tekst članka 119. Norveškog ustava glasi: „Opće pravilo je da svaki građanin ima obvezu služiti određen vremenski rok u obrani domovine neovisno o porijeklu i bogatstvu. Primjena ovoga principa i njegova ograničenja biti će određena zakonom.” (www.stortinget.no)

Većina zastupnika Ustavotvornog vijeća smatrala je da je vojna obveza simbol jednakosti i suverenosti naroda. Temelj ustava bila je suverenost norveškog naroda te je taj temelj bilo potrebno ojačati i dokazati da je Norveška samostalan entitet odvojen od Švedske i Danske. Tako

²³ Kielski mir, mirovni sporazum sklopljen 14. I. 1814. između Velike Britanije i Švedske na jednoj, i Danske na drugoj strani.

su putem vojne obveze uključeni svi muški građani i prvi puta formalno vezani za vojsku i Norvešku državu. Tekst nije doslovno interpretiran pa su tako urbana populacija i akademska zajednica bile isključene iz njegove primjene te je svatko mogao pronaći zamjenu ako mu vojna obveza nije odgovarala. Godine 1816. godine donesen je zakon koji je trebao implementirati ustavnu vojnu obvezu. Rezultat je bio potpuno suprotan: vojska je smanjena s 35 000 na 12 000 ljudi. Novačen je samo minimalan broj ljudi koji je bio potreban da bi se popunili redovi i nije bilo rezervista. Svi ostali bili su oslobođeni vojne obveze i tako je manji broj ljudi služio u vojnoj službi nakon 1816. nego u cijelom XVIII. stoljeću. (Friis, 2005: 14)

Razvoj opće vojne obveze usko je vezan uz razvoj norveške vojske i nacije, pogotovo u razdoblju prije Drugoga svjetskog rata. To je vrijeme stjecanja samostalnosti, izgradnje nacije, uspostavljanja narodnog parlamenta, unutarnjih političkih previranja i ekspanzije države. Zbog svega navedenog, Norveška je Drugi svjetski rat dočekala sa slabo razvijenom sigurnosnom i obrambenom politikom te međunarodnim odnosima. Zato ju je Njemačka 1940. godine vrlo brzo i efikasno okupirala. Konsolidacija sigurnosno-obrambene politike i razvoj vojne doktrine nakon Drugog svjetskog rata posljedično slijedi kao reakcija na rat i okupaciju.

Liberalno-ruralni pokret iz kojega je 1884. godine uvođenjem parlamentarizma nastala Liberalna stranka *Venstre* bila je vodeća politička stranka do jačanja Radničke partije, odnosno stranke. Vojska je iz njihove perspektive bila antiliberalna i odana kralju, a ne narodu. Johan Sverdup, vodeća figura pokreta, izražavao je skepticizam prema vojničkom duhu za koji je smatrao da će se kositi s građanskim duhom ako se uvede šestomjesečna vojna obveza koja je bila predložena 1866. godine (NMT, 1927:961 u Friis, 2005: 14) Sverdup je htio drukčiju vojsku, onu koja je usidrena među ljudima i lokalnom zajednicom te nije odvojena od civilnog društva. Godine 1884. dolazi do prekretnice jer narod preuzima kontrolu nad parlamentom. Već 1887. to se odražava na vojnu organizaciju. Ojačana je vojska namijenjena obrani nacionalnog teritorija na štetu dijela vojske predviđenom za inozemne operacije te je ukinuto unajmljivanje profesionalnih vojnika. Godine 1895. pod prijetnjom švedske mobilizacije Norveška povećava proračun za obranu i produžuje trajanje vojne obveze sa 9 na 14 godina. (Friis, 2005: 16)

Zakoni vezani uz vojsku izglasani su u norveškom parlamentu *Stortingu* 1866. i 1876. godine. Prema njima svi muškarci s navršenom 21 godinom podliježu općoj vojnoj obvezi. Oni prvo prolaze obuku od 50 dana u pješastvu i 90 dana u ostalim rodovima vojske. Nakon toga raspoređuje ih se u bataljune, koji godišnje imaju vježbu od samo 30 dana sa obvezom okupljanja

na poziv. Služba traje 10 godina, 7 godina u vojsci i još 3 u *Landvaern*²⁴, koja je obvezna služiti samo unutar granica Kraljevine. Godine 1884. vojska je brojala 40 000 vojnika uključujući rezerviste, s time da čak i u doba rata broj vojnika pod oružjem ne smije biti veći od 18 000 bez dozvole parlamenta. (Scott-Keltie, 1885:469) Upravo ova zadnja odredba pokazuje nam da unutar vladajućih struktura postoji određen strah od vojske te njezine moći i utjecaja. Zbog sigurnijeg i lakšeg nadzora vojska je održavana na 18 000 naoružanih vojnika. Na vojsku koja je pravilno ukorijenjena u narodu i proizlazi iz njega te je on kontrolira ne gleda se kao na moguću prijetnju.

Norveška je nezavisnost od Švedske stekla 1905. godine. Val nacionalnog patriotizma preplavio je državu i ujedinio populaciju. (Anderson, 1991 u Friis, 2016: 101) Nacionalni identitet pojavio se u godinama koje su prethodile razvrgnuću personalne unije sa Švedskom. U isto vrijeme parlament je ojačao u odnosu na institucije švedskog kralja i vlade. Međutim, vrlo brzo pojavili su se politički prijepori, a nacionalni simboli koji su u početku ujedinjavali postali su politizirani i sporni. Nedostatak osnovnog političkog konsenzusa u prvim desetljećima XX. stoljeća prijetio je čitavu političkom sustavu. Borba za nezavisnost ujedinila je narod, no malo je tko bio zainteresiran za upuštanje u druge međunarodne odnose ili sukobe. Norveški ministar vanjskih poslova Jørgen Løvland izjavio je 1905. godine: „Nećemo imati vanjsku politiku”. (Friis, 2016: 101-102) Pod time je mislio da bi Norveška trebala izbjegavati međunarodne krize i ratove, osim da osigura svoju neutralnost. U međuvremenu se država proširila. Industrija je procvatila, proizvodnja i poljoprivreda su modernizirane, razvila se urbanizacija i stvorila se brzo rastuća radnička klasa. Vrlo je brzo postalo očito da tradicionalna, pasivna, liberalna država ne može odgovoriti novim izazovima. (Friis, 2016: 101-102)

Zahvaljujući ustavu iz 1905. godine, Norveška je, kao i baltičke države, u Prvom svjetskom ratu ostala neutralna. Iako je službeno bila neutralna, pomagala je Velikoj Britaniji tako što je posuđivala brodove svoje trgovačke mornarice. Od ovog razdoblja možemo govoriti o Norveškoj kao određenoj vrsti neutralnog saveznika. Međutim, proces izgradnje nacije i unutarnjih političkih previranja bio je daleko od gotovog.

U 1920-ima država je nastavila program izgradnje nacije započet prije razvrgnuća saveza sa Švedskom. Imena mjesta i jezik promijenjeni su da bi u većoj mjeri bili norveški, a manje danski. Vlada je predstavila unificiran i nacionalno orijentiran obrazovni sustav te je investirala u infrastrukturu. (Friis, 2016: 102)

²⁴ Domobranstvo

U 1930-ima Radnička stranka raste i uspješno formira vladu. Stranka se transformirala iz revolucionarne klasne stranke u nacionalnu. Više nije zahtijevala revolucionarnu promjenu sustava, nego samo promjenu vladine politike. Zahtijevala je poslove za sve, a ne revoluciju. (Dahl, 1969: 68 u Friis, 2016: 103) Radnička stranka preuzela je nacionalne simbole i prešla s međunarodne na nacionalnu politiku. Jedan od uzroka te promjene jest i pojava fašizma u Njemačkoj, odnosno pojava opasnosti na međunarodnom planu. (Friis, 2016: 103)

Jednako kao i Venstre pedeset godina ranije, 1933. Radnička stranka željela je uspostaviti demokratičniju vojsku, zato što je smatrala da vojska ne predstavlja ljude. Godine 1923. vojna obveza trajala je samo 38 dana, a 1926. izvlačenjem je trećina vojnika oslobođena dužnosti te je od 1920. do 1933. godine proračun za obranu prepolovljen. Vojska je tako postala relativno periferna institucija u norveškom društvu. Proračun je povećan tek 1937., no 1940. Njemačka okupira Norvešku. (Friis, 2005: 20)

Smanjenje vojnog proračuna i zanemarivanje obrambene politike proizlazi, kao što smo veći naveli, iz nekonzistentne politike vladajućih. Ta nekonzistentna politika samo je posljedica podijeljena društva i nerazvijene države, nacije i njihovih institucija. Budući da se u Prvom svjetskom ratu Norveška uspjela održati (barem službeno) neutralnom, Drugi svjetski rat dočekala je nepripremljena te je vrlo brzo snosila posljedice svoje slabo razvijene obrambeno-sigurnosne politike. Upravo suprotno od Finske koja se uspjela izboriti sa SSSR-om jer je bila bolje pripremljena te je nacija bila jače unificirana.

4.3. POVIJESNI RAZVOJ NAKON DRUGOG SVJETSKOG RATA

Nacionalna vojna komisija 1946. godine zaključuje da je potrebno stvoriti nacionalnu „volju za obranom”. Nakon iskustava invazije i okupacije glavni je sigurnosni cilj izbjeći njihovo ponavljanje. Norveška u Hladni rat ulazi tako što traži podršku Ujedinjenog Kraljevstva i SAD-a te istodobno povećava proračun za obranu za 50%. (Kristiansen, 1996: 41 u Friis, 2005: 22) Norveška 1949. potpisuje Sjevernoatlantski ugovor, pristupa NATO savezu te tako izbjegava bilateralne odnose sa SSSR-om kakve je imala Finska (Berggrav, 1996:67 u Friis, 2005: 22).

U Norveškoj je uveden koncept totalne obrane te su se država i nacija pridružile vojnim snagama u obrani teritorija. Uveden je obvezni vojni rok u trajanju od 12 mjeseci 1948., da bi

kasnije bio proširen na 9 do 15 mjeseci, ovisno o rodu vojske. Tako je prvi put u povijesti definirana potpuno univerzalna vojna obveza u Norveškoj. Razlozi za to bili su kako vojni tako i politički. Norveška sigurnosna politika temeljila se na aktivnom građenju nacije i vojna je obveza bila glavna institucija s pomoću koje će vojska ukorijeniti svoju legitimnost u narodu. (Friis, 2005: 23)

Vrlo brzo nakon Drugog svjetskog rata Norvežani su počeli ispravljati do sada navedene probleme. Redefiniranje opće vojne obveze iskoristili su na dvojak način. Vojno im je obvezni rok bio potreban da bi se mogli braniti i razvijati obrambenu politiku, a socijalno im je bio potreban da bi izgradili naciju i, posljedično, volju za obranom teritorija.

Od 1950-ih obrana se fokusira na sjeverne okruge blizu granice sa SSSR-om. Norveška vojska trebala je odoljeti sovjetskoj invaziji što je duže moguće, izmoriti vojsku i odgoditi napredak prema jugu. Cilj je bio pružiti otpor do dolaska NATO-ovih snaga. U tom kontekstu Norveška je primatelj pomoći, a ne pružatelj i, u slučaju rata, Norveška je očekivala vojnu pomoć od saveznika bez slanja svojih vojnika u inozemstvo. Članstvo u NATO savezu samo je još jedan način osiguranja nacionalnog teritorija. (Friis, 2005: 23)

Norveška vojna doktrina između 1945. i 1989. godine bazirala se na nacionalnom i teritorijalnom imperativu i bila je povezana s konceptom nacionalnog opstanka nasuprot superiornog neprijatelja SSSR-a. Norveški obrambeni koncept počivao je na četiri uzajamna principa: prvi je nacionalna obrana, čiji je cilj izdržati protiv neprijatelja u početnoj fazi invazije. Drugi je suradnja sa saveznicima unutar NATO saveza. Treći je koncept totalne obrane i četvrti je opća vojna obveza. (Defence Commission 1990, 1992:12:146-7 u Græger & Leira, 2005: 49)

Nakon uspostave nove vojne doktrine, odnosno sigurnosno obrambene politike, Norvežani je razvijaju i održavaju te pritom koriste sva sredstva koja su im na raspolaganju.

Prema kraju Hladnoga rata, Norveška je mogla mobilizirati silu od 320 000 ljudi unutar 24 do 72 sata. (Militærbalansen, 1988-89:81 u Græger & Leira, 2005: 50) U razdoblju od 2002. do 2005. i dalje je bila u mogućnosti mobilizirati 125 000 ljudi. (Militærbalansen, 2001–02 u Græger & Leira, 2005: 59) Na temelju ovih brojeva vidimo veličinu i opsežnost njihove obrambene politike te masivnost vojne organizacije uspostavljene nakon Drugoga svjetskog rata.

Norveške oružane snage danas su puno manje, visoko modernizirane, fleksibilnije i sposobne su sudjelovati u operacijama u međunarodnim misijama. Norveška je puno investirala u modernu opremu. Vrlo rano se obvezala kupiti veći broj Američkih F-35 aviona. U isto vrijeme,

potrošnja za vojsku snižena je na 1,4 posto BDP-a. Vojna obveza teoretski je još uvijek univerzalna, ali uključuje samo manji broj sposobnih za službu. Profesionalni vojnici sada čine jezgru vojske. Pričuvni sastav je smanjen, a tradicionalno autonomne oružane snage postale su subjektom istog rukovođenja kao i civilne vladine agencije. (Bjerga 2014: 388 u (Bogen & Håkenstad, 2017: 3)

Smatramo da je Norveška dobar primjer za analizu zato što prestankom Hladnog rata razvija svojevrsni hibridni sustav u kojem jezgru vojske čine profesionalni vojnici. Vojna obveza i dalje postoji, no u smanjenu opsegu. Francuska je prešla na potpuno profesionalnu vojsku, Finska i dalje inzistira na općoj vojnoj obvezi, a Norveška se smjestila između tih dviju opcija.

U 2015. godini ukupan broj ljudi raspoloživih za opću vojnu obvezu bio je 1.079.043 muškaraca i 1.051.278 žena između 16 i 49 godina. Vojna obveza traje godinu dana, za kojom slijedi 4 do 5 razdoblja ponovne obuke (između 35. i 60. godine ovisno o poziciji ročnika u pričuvnom sastavu), što sve zajedno čini 18 mjeseci. Ovisno o potrebama oružanih snaga, samo 8000 do 10 000 ljudi poziva se svake godine od oko 60 000 teoretski raspoloživih. Norveška je prva europska država koja je podvrgnula sve žene vojnoj obvezi. Čitava obrambena struktura broji oko 75 000 ljudi, s time da u vrijeme mira govorimo o 11 800 profesionalaca te 7000 do 8000 vojnih obveznika. U slučaju pune mobilizacije na taj broj dolazi još mali pričuvni sastav i oko 45 000 pripadnika Domovinske garde. (Järvenpää, 2016: 9-10)

Model opće vojne obveze strukturiran je na sljedeći način: Najprije cijeli raspoloživi kontingent vojnih obveznika prolazi proces analize putem interneta. U 2014. godini broj ljudi koji su prošli u drugu fazu (koja se sastoji od fizičkog i psihičkog pregleda) bio je 63 000; oko 12 000 nije prošlo prvu fazu. Zatim je 14 500 muškaraca i 7100 žena prošlo drugu fazu. Od njih je 10 600 muškaraca i 2000 žena dodijeljeno postrojbama, da bi se od njih 7000 muškaraca i 1000 žena prijavilo za vršenje vojne obveze. Obvezu je završilo oko 7000 ročnika. Nakon završetka vojne obuke, ročnici se smještaju u rezervni sastav na rok od 1 do 3 godine. Sveukupno vrijeme provedeno na obuci sa ponavljanjem treninga je 19 mjeseci. Oko 800 rezervista raspoređuje se u policijsku pričuvu dok ostali nalaze vojne zadatke ili one povezane s vojskom u Domovinskoj gardi. (Järvenpää, 2016:10)

Ovdje također vidimo ranije spomenuti proces profesionalizacije vojske i održavanja manjeg broja visoko obučanih profesionalaca kao jezgru vojske koja se može upotrebljavati u

međunarodnim operacijama. U slučaju neposredne vojne opasnosti za nacionalni teritorij, Norvežani su sposobni u kratkom roku mobilizirati velik broj pričuvnih snaga.

Stručna komisija o Norveškoj sigurnosnoj i obrambenoj politici prezentirala je sljedeći obrambeni koncept, odnosno vojnu doktrinu: prvo, nacionalne obrambene snage koje u svojoj jezgri imaju sposobnost brzo i efektivno djelovati; drugo, saveznička vojna potpora i međunarodna obrambena suradnja; treće, opća vojna obveza te, četvrto, efektivna totalna obrana. Osim toga, komisija zaključuje da legitimacija vojne obveze ovisi o: prvo, općoj percepciji da je vojna obveza potrebna za obranu zemlje; drugo, o percepciji da obvezni vojni ročnici čine stvaran i izravan doprinos vojnim snagama; treće, iz percepcije samih obveznih vojnih ročnika da je njihova služba smisljena i potrebna. Komisija zaključuje: „Trenutačno ne postoji realna alternativa općoj vojnoj obvezi, osim ako se ne smanje obrambene strukture, zadaci i razina ambicije. Trenutna obrambena struktura i razina prijetnje norveškom društvu zahtijeva ograničen broj obveznih vojnih ročnika s visokom razinom kompetencije i obuke” (Järvenpää, 2016: 11-12)

Smatramo da je nova sigurnosno-obrambena politika samo kontinuitet politike započete nakon Drugog svjetskog rata. Također ovdje možemo primijetiti da se politika razvila s obzirom na moderne trendove, sigurnosne izazove te promjene u europskom i svjetskom sigurnosnom okruženju.

5. FINSKA

5.1. GEOPOLITIČKI POLOŽAJ

Republika Finska država na sjeveru Europe, između Botničkoga zaljeva na zapadu, Finskoga zaljeva na jugu, Skandinavskoga gorja na sjeverozapadu i Ruske ploče na istoku; obuhvaća 338 456 km², od toga gotovo 10 % otpada na jezera i vodene tokove (34 544 km²). Finska ima kopnene granice s Norveškom (727 km) na sjeveru, Švedskom (614 km) na sjeverozapadu i Rusijom (1313 km) na istoku. (www.enciklopedija.hr)

Članica je Europske unije i načelno održava politiku nepristupanja međunarodnim vojnim savezima. Populacija Finske u 2019. godini procjenjuje se na 5,53 milijuna ljudi²⁵.

Vojna obveza u Finskoj stoji kao nepogrešiva ujedinjavajuća veza između nacije i države. Ona konstituira stup nacionalne stabilnosti. U ranim danima vojna je obveza primarno služila interesima cara. Međutim, vojna obveza promijenjena je i postala je dio procesa izgradnje nacije i države. Trenutačni status vojne obveze rezultat je povijesnih događanja i planirane politike. Od osiguravanja neovisnosti 1917. godine, osnovna ideja finskoga vojnog sustava ostala je praktički ista. Evoluirala je kroz godine, no održala je put vezanja nacije i države. Ta dva entiteta razvijala su se simultano i srela se u kontekstu finske obrambene politike. (Laitinen, 2006: 42)

Razvoj Europske unije stavlja Finsku u otežan položaj. Narativ obrambene strukture EU-a kosi se sa tradicionalno nacionalnom sigurnosnom politikom. Ako Finska želi veći utjecaj u Europskoj uniji, morat će se pridružiti njezinoj eventualnoj obrambenoj jezgri. To predstavlja velik izazov finskoj sigurnosnoj politici koja se temelji na defenzivnom mentalitetu. (Laitinen, 2006: 56) Veza između Europske unije i Finske ostat će definirajući faktor za finsku sigurnosno-obrambenu politiku i u budućnosti.

Politika vojne obveze povijesno je evoluirala, a diskursi se tradicionalno naslanjaju na sljedeće argumente: obrana cijelog nacionalnog teritorija moguća je samo s velikom rezervom vojnika; takav je sustav ekonomičan; pridonosi demokratizaciji vojske; vodi volji nacije za samoobranom; finski geopolitički status isključuje uporabu profesionalne vojske zbog toga što bi broj vojnika potreban za pokrivanje tako velika prostora bio prevelik, a ne može ga se braniti

²⁵ www.macrotrends.net

malom profesionalnom vojskom. Vojna obveza u Finskoj predstavlja pravi kamen temeljac finskog mentaliteta, identiteta države i obrambene politike. (Laitinen, 2006: 43)

Osim mentaliteta i povezanosti s vojnom obvezom, ona je praktična i iz strateških razloga. Finska vojna organizacija ustrojena je tako da može pokrivati veliko geografsko područje za koje bi bio potreban velik broj profesionalnih vojnika. To bi također bilo i veoma skupo.

5.2. POVIJESNI RAZVOJ DO DRUGOG SVJETSKOG RATA

Od 1809. pod vlašću Rusije, Finska je imala status autonomnog Velikog Kneževstva koje je s Rusijom bilo u personalnoj uniji; u carevo ime vladao je guverner, uz pomoć parlamenta i vlade. Finskim nacionalistima, na čelu s J. V. Snellmanom, uspjelo je 1863. da i finski, kao jezik većine stanovništva i nove, građanske inteligencije, proglaše, uz švedski, službenim jezikom. Od 1865. Finska ima vlastiti novac, od 1869. redovito zasjeda finski parlament, a 1878. Finska je dobila i vlastitu vojsku. Za ruskih careva Aleksandra III. i Nikole II. krnji se finska autonomija i provodi rusifikacija zemlje. Nakon Rusko-japanskoga rata i revolucije ponovno je uspostavljena autonomija (22. X. 1905.). Nakon Veljačke revolucije (1917.) privremena je vlada priznala finsku autonomiju u sastavu Ruske Federacije. Nakon pobjede Listopadske revolucije proglašena je neovisnost Finske (6. XII. 1917.), koju su Sovjeti priznali iste godine. (www.enciklopedija.hr)

Finski parlament na zahtjev cara Aleksandra izglasao je 1878. godine Zakon o vojnoj obvezi. Tim je zakonom, osim uvođenja vojne obveze, uspostavljena i finska vojska. Ustanovljena je kao vojska finških građana pod vodstvom finskog guvernera. Maksimalni broj vojnika bio je 5600. Obveznici su izabrani temeljem ždrijeba na razdoblje od 3 godine. Odmah su uvedena i određena pravila za skraćenje roka pa su tako građani s barem 4 godine školovanja morali odslužiti 2 godine, a sveučilišni studenti samo 1. Ostali koji nisu izabrani na puni rok morali su odslužiti po mjesec dana svako ljeto 3 godine u rezervnim snagama svoje regije. Do promjene dolazi 1901. godine kada car ukida finsku vojsku, odnosno priključuje je ruskoj. Finci odgovaraju potpisivanjem peticije s više od pola milijuna potpisa koju car ignorira. Finci odgovaraju bojkotom i 1902. godine samo pola pozvanih odlazi u vojsku. Rusko vojno zapovjedništvo zaključuje da se na Fince ne može osloniti za vojne potrebe te 1905. godine ukida vojnu obvezu, koja je zamijenjena posebnim porezom.

Od XIX. stoljeća traje moderni proces stvaranja Finske nacije i države. Taj proces velikim se dijelom odvija u suprotnosti, odnosno u sukobima sa Rusijom. Kroz XX. stoljeće Rusija će ostati glavni neprijatelj, odnosno prijetnja te će se naspram nje formirati finska sigurnosno-obrambena politika.

Parlamentarni odbor 1920. godine uspostavio je princip koji će postati osnovna doktrina finske sigurnosne politike. Iako njene oružane snage ne mogu zaustaviti rusku vojsku dugoročno, Finska može pružiti tako žestok otpor da se napad jednostavno ne isplati. Parlament je u razdoblju između 1918. i 1919. godine izglasao zakon o općoj vojnoj obvezi koji uvodi opću vojnu obvezu za sve muškarce, prvi put u Finskoj povijesti. Zakonom iz 1922. vojna obveza traje 12 mjeseci. (Ahlbäck, 2014: 53-55)

Ovdje vidimo sličnost s norveškom politikom jer se ona također formirala u suprotnosti sa Rusijom. Iako slične, njihove strategije ipak su u isto vrijeme i različite jer Finska aktivno izbjegava članstvo u vojnim savezima te je to uvelike definiralo njezinu sigurnosno-obrambenu politiku.

Rat za nezavisnost 1918. godine ostavio je Finsku podijeljenom jer je u isto vrijeme bio i građanski rat. Vojni sustav u XIX. stoljeću i vojna obveza uspostavljena 1878. godine stvorili su pozitivnu vezu između vojske i stanovništva. Građanski rat 1918. godine uzrokovao je pak negativan stav prema obrambenim snagama i vojnoj obvezi jer su obrambene snage u početku organizirali i vodili pobjednici tog sukoba. Nakon Prvog svjetskog rata uvedena je opća vojna obveza zajedno s velikom vojnom rezervom te je taj sustav ostao gotovo nepromijenjen do danas. U Drugom svjetskom ratu Finska se borila protiv SSSR-a u dva navrata, u Zimskom ratu od 1939. do 1940. i Sovjetsko-finskom ratu od 1941. do 1944. Znatno superiornije sovjetske snage napale su 1939. godine Finsku, koja se unatoč tome uspjela obraniti. „Duh Zimskog rata” postao je naširoko upotrebljavan slogan označavajući jedinstvo ljudi naspram agresora. Finske obrambene snage također su 1944. zaustavile Crvenu armiju. Unatoč žrtvama i gubitku određenog teritorija, Finska je ostala nezavisna. Sistem baziran na općoj vojnoj obvezi i velikoj vojnoj rezervi pokazao se uspješnim. (Harinen & Leskinen, 2009: 56-58)

Razlike između norveške i finske politike dijelom imaju korijen u drukčijim iskustvima Drugog svjetskog rata. Dok je Norvešku to iskustvo na određen način šokiralo, Finska nije bila okupirana te se uspjela oduprijeti ruskim invazijama. To će, naravno, utjecati na politiku u daljnjem razdoblju.

Finski nacionalni identitet formiran je u tri različita procesa. Prvi je bio nacionalni pokret koji je započeo u XIX. stoljeću. Drugi je bio u finskom građanskom ratu 1918., nakon kojeg je došlo do podjele u društvu i podjele u definiranju nacionalnog identiteta. Treći proces odvio se tijekom Drugog svjetskog rata te je tada postignuto jače jedinstvo različitih segmenata društva nego ikad prije. Zbog kombinacije opće vojne obveze tijekom rata, vojnih rezervi te iskustva Drugog svjetskog rata, nacionalni identitet poprimio je odlike povezane s općom vojnom obvezom i obranom (Harinen & Leskinen, 2009: 59)

5.3. POVIJESNI RAZVOJ NAKON DRUGOG SVJETSKOG RATA

Nakon Drugoga svjetskog rata finški komunisti pokušavali su povećati svoj utjecaj. Zbog toga je nastala bojazan da će Finska završiti u Istočnom bloku poput Čehoslovačke i Mađarske. Ipak, umjereni Socijaldemokratska partija odnijela je pobjedu, a komunisti, iako su imali utjecaj, postupno su asimilirani u parlamentarni sustav. Godine 1948. Sporazum o prijateljstvu, suradnji i uzajamnoj pomoći sklopljen je između Finske i SSSR-a. Izdvajanja za obranu su nakon Drugog svjetskog rata bila jedna od najnižih u Europi po postotku BDP-a. Sve političke stranke odobravale su finske obrambene snage i opću vojnu obvezu. Konsenzus je ojačan putem parlamentarnih obrambenih odbora u kojima su sve stranke radile zajedno da bi formirale opće mišljenje o razvoju vojne obrane (Harinen & Leskinen, 2009: 56-58)

Za razliku od Norveške, koja se za pomoć obratila saveznicima, Finska se odlučila na bilateralni sporazum sa SSSR-om te je na taj način ostala izvan vojnih saveza.

Sporazum je obvezao Finsku da spriječi korištenje svoga teritorija za napad na SSSR, Njemačke ili bilo koje druge države u savezu sa Njemačkom. Ukoliko je nužno, pomoć će pružiti Crvena armija. Sporazum je u isto vrijeme priznao princip međusobnog nemiješanja u unutrašnje odnose. To nije bio tradicionalni vojni sporazum budući da nije obvezivao Finsku na pomoć SSSR-u osim ako je njen teritorij bio pod prijetnjom. Ukratko, sporazum je Finskoj dao veću neovisnost u odnosu na ostale sporazume između SSSR-a i europskih država satelita 1947. godine. (Hanhimäki, 1995: 292)

Zakon o vojnoj obvezi iz 1932. propisivao je trajanje obveze od 350 do 440 dana. Do promjene dolazi 1950. godine kada je izglasan novi zakon koji uvodi osnovno služenje općeg vojnog roka u trajanju od 240 dana. Za specijaliste i časnike rok je nešto duži, 330 dana. Također

je dodano obvezno sudjelovanje u ponavljanju obuke u trajanju od 40 do 100 dana. (Visuri, 1990: 29)

Kraj Hladnog rata uzrokovao je drastične promjene u finskom sigurnosno-političkom krajoliku. Kraj Hladnoga rata i članstvo u Europskoj uniji od 1995., odnosno sveukupan razvoj unutar integrirane Europe, predstavljaju ozbiljne izazove za finske političke i vojne elite. Europska obrambena dimenzija ističe potrebu za ozbiljnijim sudjelovanjem međunarodnim vojnim operacijama koje vodi Europska unija. Program Finske vlade premijera Mattia Vanhanena od 24 lipnja 2003. godine navodi sljedeće:

„Cilj vlade jest promovirati održiv razvoj, stabilnost i sigurnost u međunarodnoj zajednici i jačati finški međunarodni položaj... Finska vanjska i sigurnosna politika utemeljena je na nesvrstavanju u vojne saveze i na pouzdanoj nacionalnoj obrani, u kojoj opća vojna obveza ima ključnu ulogu.“ (Laitinen, 2006: 42)

Finska se za sada i dalje uspijeva održavati izvan vojnih saveza, odnosno vojnih akcija u sklopu Europske unije. No kao što ćemo pokazati u nastavku, to je pitanje jedno od glavnih vezanih za razvoj sigurnosno-obrambene politike.

Rusija više ne predstavlja glavnu prijetnju pa se broj vojnog osoblja smanjio. Više država u Europi prešlo je na sustav profesionalne vojske ili neku njenu varijaciju. U finskom je slučaju slika prijetnje bila i ostala ključna. Ako se masivni napad s istoka ne može braniti, sami je temelj vojne obveze kao sustav popunjavanja vojske upitan. Finska sustavno mijenja vojne snage ističući upotrebu oružja visoke tehnologije. (Laitinen, 2006: 43)

Nacionalni identitet u Finskoj sadržavao je iz ranije navedenih povijesnih razloga čvrst duh oružane obrane zemlje. Kraj Hladnog rata, raspad SSSR-a i finško članstvo u Europskoj uniji ojačali su kulturalne veze sa Zapadom te povećali mobilnost studenata i radne snage. Integracija Europske unije počela je mijenjati nacionalni identitet te ga mnogi mladi ljudi percipiraju kao diverzificiranog u odnosu na prijašnja razdoblja. Uz osjećaj pripadnosti Finskoj, mnogi mladi ljudi osjećaju da je pripadnost Europi također bitan dio njihova identiteta. Osim spremnosti na vojnu obranu, novi, širi identitet može sadržavati i transnacionalizam, poštivanje vrijednosti jezika, kulture i prirode. U isto vrijeme nove vrijednosti koje su povezane s individualizmom i samoostvarenjem dodane su u tradicionalan set finških vrijednosti. (Harinen & Leskinen, 2009: 63)

Kao što možemo vidjeti, finski nacionalni identitet uspješno se formirao i danas se razvija dalje u skladu s modernim tokovima i promjenama. Bez obzira na sve navedeno, građani Finske i dalje u velikoj mjeri podržavaju opću vojnu obvezu.

Članak 127. finskog ustava propisuje: „Svaki finski građanin obavezan je sudjelovati ili pomagati u nacionalnoj obrani.“ (<http://www.finlex.fi>). Vojna obveza traje 165, 255 ili 347 dana, ovisno o položaju unutar vojne rezerve i podložni su joj svi muškarci između 18 i 60 godina. (www.puolustusvoimat.fi) Također svi mogu biti pozvani na ponavljanje obuke. S navršenih 18 godina svi raspoloživi ročnici prolaze testove (medicinski pregled, test opće sposobnosti itd.) kojima se utvrđuje jesu li sposobni služiti vojnu obvezu. Od 1995. godine žene također mogu služiti obvezni vojni rok, ali samo dobrovoljno (od 18. do 30. godine života). Godine 2014. ukupan broj ljudi raspoloživih za vojnu službu bio je 1.155.368 muškaraca i 1.106.193 žena. Sposobnih za vojnu službu bilo je 995 151 muškaraca i 912 983 žena. Obuka ročnika dijeli se u 3 razdoblja. Prvo je razdoblje osnovne obuke u trajanju od 3 mjeseca. Drugo razdoblje traje 2 mjeseca i fokusira se na posebne zadatke ovisno o grani vojske. U trećem razdoblju ročnici se svrstavaju u jedinice te uče i treniraju kako se ponašati kao vojna jedinica. Prema anketama, više od 70 % Finaca podržava opću vojnu obvezu i više od 80 % spremno je boriti se za svoju državu. U 1980-ima potpuno mobilizirane finske obrambene snage brojale su 700 000 vojnika, a 2015. taj je broj bio 230 000. (Järvenpää, 2016:11-12)

Finska politika obvezna vojnog roka utemeljena je na drukčijim premisama od ostalih nordijskih zemalja. Prije svega, mitski elementi vezani uz mit o finskoj vojnoj obvezi jači su nego u susjednim zemljama. Taj mit je često prezentiran kao povijesna i nacionalna saga, koja veže finsku naciju i državu. Vojnu obvezu nekoć je uglavnom podržavala finska politička elita. U međuvremenu se situacija promijenila te sada Finci kao nacija žele održati vojnu obvezu kao glavni element finske obrane. Dio političke elite favorizira međunarodne operacije i obveze te želi uvesti profesionalniji sustav. (Laitinen, 2006: 41)

Smatramo da je Finska jako zanimljiv primjer razvoja države i nacije, odnosno vojske i vojne obveze. Svi ti pojmovi međusobno su povezani i isprepleteni još od XVIII. stoljeća. Njihov paralelni razvoj rezultirao je time da čak i danas, kada se vojna obveza u mnogim državama ukida i sigurnosne paradigme se mijenjaju, Finci i dalje ne odustaju od opće vojne obveze.

6. KOMPARACIJA

Francuska je članica Europske unije i NATO saveza, Norveška je članica NATO saveza, ali ne Europske unije, a Finska je pak članica Europske Unije ali ne i NATO saveza. U Francuskoj je obvezni vojni rok ukinut te se u potpunosti okrenula profesionalnoj vojsci i popunjavanju vojnih kapaciteta samo putem profesionalnih vojnika. Norveška u jezgri svojih vojnih snaga koristi profesionalne vojnike no zadržala je opću vojnu obvezu kojom nadopunjuje ostatak potrebnih vojnih snaga te vojnu rezervu. Finska je od ove tri države ostala najvjernija općoj vojnoj obvezi te se i dalje metoda popunjavanja vojnih kapaciteta i čitava sigurnosna i obrambena politika temelji na korištenju opće vojne obveze.

U sve tri navedene države obvezni vojni rok je također imao i ulogu u građenju nacije te povezivanju nacije i građana sa državom. Bez obzira na tu činjenicu u Francuskoj je rok ukinut, a Norveška i Finska ga i dalje održavaju.

„U Francuskoj je prema anketi iz 2015. godine 81% muškaraca i 79% žena bilo za uvođenje nekakvog oblika civilne ili vojne službe.“ (www.france24.com) Uvodi se određen oblik civilne službe za koji smatramo da će ispunjavati sociološke aspekte opće vojne obveze vezane uz građenje tolerancije i kohezije u društvu. U Norveškoj javnost još uvijek podržava opću vojnu obvezu. „Anketa provedena 2016. godine pokazala je da 73 % Norvežana podržava oblik spolno neutralne vojne obveze.“ (www.politico.eu) U Finskoj je pak podrška općoj vojnoj obvezi najjača od navedenih država. Prema anketama, više od 70 % Finaca podržava opću vojnu obvezu i više od 80 % spremno je boriti se za svoju državu. (Järvenpää, 2016:11-12) Kao što možemo vidjeti u sve 3 države i dalje postoji velik dio javnosti koji podržava neki oblik vojne ili civilne službe (Francuska) odnosno opće vojne obveze (Norveška i Finska).

Što se tiče ulaganja u vojni budžet, Francuska je predvodnik jer ulaže 2.3 % BDP-a, Norveška 1.6 %, a Finska 1.4 % BDP-a u 2018. godini. Francuska od ove tri države najviše sudjeluje u međunarodnim vojnim operacijama te jedina ima vlastito nuklearno oružje kao bitan faktor u svojoj sigurnosno-obrambenoj politici. Norveška sudjeluje u operacijama NATO saveza dok Finska tradicionalno izbjegava članstvo u vojnim savezima te svoju vojsku koristi na vlastitom teritoriju.

Francuska je već početkom 1990.-ih godina počela redefinirati svoju sigurnosnu i obrambenu strategiju s obzirom na to da njen nacionalni teritorij više nije bio direktno ugrožen.

Norveška i Finska veći dio moderne povijesti definiraju svoju sigurnosno-obrambenu politiku naspram prijetnje od veće i vojno jače Rusije.

U vanjskoj politici, Francuska želi imati vodeću riječ u Europskoj uniji i definiranju europske sigurnosne i obrambene politike. Članstvo u NATO savezu želi prikazati kao komplementarno razvijanju europske sigurnosne i obrambene politike. Norveška u modernoj povijesti preuzima ulogu „neutralnog saveznika“. Članica je NATO saveza, ali načelno samo da bi očuvala svoj nacionalni teritorij od Rusije. Tako njezin angažman u NATO operacijama nije velik te u vojnim misijama često preuzima neke sekundarne uloge vojne ili medicinske podrške. Finska izbjegava članstvo u vojnim organizacijama da bi održala neutralnost, a unutar Europske unije želi osigurati veći utjecaj.

Zbog svega navedenog, smatramo da nismo uspjeli potvrditi hipotezu. Smatramo da na primjeru Francuske, Norveške i Finske članstvo u vojno političkim savezima (NATO) i *sui generis* političkim organizacijama (Europska Unija) koje imaju i sigurnosno/ obrambenu komponentu ne utječe na odluku o suspenziji vojnoga roka. Ako i postoji određen utjecaj smatramo da je on jako mali odnosno da drugi faktori utječu puno više. Naime, Francuska je ukinula vojnu obvezu zato što njen teritorij već duže vrijeme nije direktno ugrožen te joj je za ostvarivanje njenih ciljeva u međunarodnoj politici potrebna profesionalna vojska. Norveška je članica NATO saveza no sadržava vojnu obvezu budući da još uvijek percipira Rusiju kao prijetnju. Finska također zadržava vojnu obvezu iz istog razloga. Također smatramo da je vojna obveza u Norveškoj i Finskoj zadržana i iz razloga što građani i političari još uvijek percipiraju vojnu obvezu kao bitan faktor u povezivanju nacije i države.

Smatramo da je ovo jako kompleksna tema sa velikim brojem faktora koji na nju utječu. Moguće da bismo dobili konkretnije odgovore kada bismo ovakvu analizu primijenili na sve države u Europi. Također smatramo da definitivno ima prostora za daljnja istraživanja i radove vezane uz ovu temu.

7. ZAKLJUČAK

U ovome radu komparirali smo politiku obveznog vojnog roka u tri europske države, Francuskoj, Norveškoj i Finskoj. Prvo smo ukratko definirali opću vojnu obvezu, njen nastanak i razvoj te moderne trendove. Zatim smo opisali geopolitički položaj Francuske, povijesni razvoj opće vojne obveze te strateške doktrine vezane uz pojedina razdoblja moderne povijesti. Osim toga, opisali smo francusku ulogu u Europskoj uniji i NATO savezu. Nakon toga smo opisali geopolitički položaj Norveške, povijesni razvoj formiranja norveške nacije i države te sa njom povezanu politiku opće vojne obveze. Ovdje smo se u više navrata osvrnuli na norvešku ulogu „neutralnog saveznika“. Posljednja država naše analize bila je Finska. Prvo smo definirali geopolitički položaj Finske. Zatim smo pružili povijesni pregled razvoja opće vojne obveze, te razvoj finske nacije i njene povezanosti sa državom i općom vojnom obvezom. Nakon toga smo usporedili te države s obzirom na navedene faktore.

Sve to radili smo sa ciljem analize nekoliko država unutar europskog konteksta s obzirom na: utjecaj geografskih i geopolitičkih faktora na sigurnosne i obrambene strategije; različit vojno-politički položaj s obzirom na članstvo u političkim i vojnim savezima, odnosno NATO-u i Europskoj uniji; različite regionalne odnose, sigurnosno okruženje i različita povijesna iskustva. Htjeli smo utvrditi na koji način ti faktori utječu na politiku obveznog vojnoga roka, odnosno na model popunjavanja vojnih jedinica te odgovoriti na znanstveno pitanje: utječe li članstvo u vojno-političkim savezima (NATO) i *sui generis* političkim organizacijama (Europska unija) koje imaju i sigurnosno-obrambenu komponentu na odluku o suspenziji vojnog roka?

Smatramo da članstvo u savezima i političkim organizacijama, prije svega, NATO i EU na primjeru Francuske, Norveške i Finske ne utječe na odluku o suspenziji vojnoga roka. Odnosno ako utjecaj i postoji, sigurno je manji od utjecaja koji imaju neki drugi faktori kao što su geopolitički položaj, izravne prijetnje nacionalnom teritoriju, sigurnosno-obrambena politika te javno mišljenje.

8. POPIS LITERATURE

1. Asal, V., Conrad, J., & Toronto, N. (2015). I Want You! The Determinants of Military Conscription. *Journal of Conflict Resolution*, 7(61), 1456–1481. doi:10.1177/0022002715606217
2. Bieri, M. (2015). Military Conscription in Europe: New Relevance. *CSS Analyses in Security Policy*, 180, 1-5.
3. Blanning, T. C. (1996). *The French Revolutionary Wars: 1787–1802*. London: St. Martin's Press.
4. Bogen, O., & Håkenstad, M. (2017). Reluctant reformers: the economic roots of military change in Norway, 1990–2015. *Defence Studies*, 17(1), 23-37. doi:10.1080/14702436.2016.1256210
5. Forrest, A. (2002). Conscription as ideology: Revolutionary France and the nation in arms. *The Comparative Study of Conscription in the Armed Forces*, 20, 95-115.
6. Friis, K. (2005). The State, the People and the Armed Forces. *NUPI Paper*(694).
7. Friis, K. (2016). The Power of the Draft: A Century of Changing Legitimacy of Norway's Armed Forces. U P. Joenniemi, *The Changing Face of European Conscription* (str. 99-118). Routledge.
8. Ghez, J., & Larrabee, S. F. (2009). France and NATO. *Survival: Global Politics and Strategy*, 51(2), 77-90. doi:10.1080/00396330902860819
9. Græger, N., & Leira, H. (2005). Norwegian Strategic Culture after World War II: From a Local to a Global Perspective. *Cooperation and Conflict*, 40(1), 45-66. doi:10.1177/0010836705049733
10. Haaland, T. L. (2007). Participation in Peace Support Operations for Small Countries: The Case of Norway. *International Peacekeeping*, 14(4), 493-509. doi:10.1080/13533310701427777
11. Hanhimäki, J. (1995). Self-Restraint as Containment: United States' Economic Policy, Finland, and the Soviet Union, 1945–1953. *The International History Review*, 17(2), 287-305. doi:10.1080/07075332.1995.9640709
12. Harinen, O., & Leskinen, J. (2009). General conscription in Finland after 2008 – some reasons behind Finland's population's and conscripts' attitudes towards general conscription. *Advances in Military Sociology: Essays in Honor of Charles C. Moskos*, 51-64. doi:10.1108/S1572-8323(2009)000012B006
13. Irondelle, B. (2003). Civil-Military Relations and the End of Conscription in France. *Security Studies*, 12(3), 157-187. doi:10.1080/09636410390443116.
14. Järvenpää, P. (2016). Preparing for the Worst – Conscription and Reserve Forces in the Nordics.

15. Kauppo, N. (2005). *Democracy, social resources and political power in the European Union*. Manchester: Manchester University Press. doi:10.2307/j.ctt21216gd
16. Kestnbaum, M. (2002). Citizen-soldiers, national service and the mass army: The birth of conscription in revolutionary Europe and North America. *The Comparative Study of Conscription in the Armed Forces*, 117-144. doi:10.1016/S0195-6310(02)80025-4
17. Knutsen, B. O. (2000). The Nordic dimension in the evolving European security structure and the role of Norway. *EU-ISS Occasional Paper*, 22.
18. Laitinen, K. (2006). National or International? Contending Discourses on Finnish Conscription. U P. Joenniemi, *The Changing Face of European Conscription* (str. 41-61). Routledge .
19. Lecomte, J.-P. (2016). The Rise and Death of Conscription: The Case of France. U P. Joenniemi, *The Changing Face of European Conscription*. Routledge. doi:355.2'2363'094'090511
20. McKenna, J. J. (1997). Towards the army of the future: Domestic politics and the end of conscription in France. *West European Politics*, 20(4), 125-145. doi:10.1080/01402389708425221
21. Oršolić, T. (2004). Vojno-teritorijalna podjela i reorganizacija austrougarske vojske 1867.–1890. *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, 46, 369-394.
22. Rynning, S. (2001). Shaping Military Doctrine in France: Decisionmakers between International Power and Domestic Interests. *Security Studies*, 11(2), 85-116. doi:10.1080/714866728
23. Scott-Keltie, J. (1885). *The Statesman's Year-Book*. London: Palgrave Macmillan UK. doi:10.1057/9780230253148
24. Sorensen, H. (2000). Conscription in Scandinavia During the Last Quarter Century: Developments and Arguments. *Armed Forces & Society*, 26(2), 313-334. doi:10.1177/0095327X0002600207
25. Tarabar, D., & Hall, J. C. (2016). Explaining the worldwide decline in the length of mandatory military service, 1970–2010. *Public Choice*, 168, 55-74. doi:10.1007/s11127-016-0349-0
26. Visuri, P. (1990). Evolution of Finnish military doctrine. *Finnish Defence Studies*.
27. Wawro, G. (1999). *Warfare and Society in Europe, 1792- 1914*. London: Routledge. doi:10.4324/9780203007358

Internetske stranice:

28. Enciklopedija.hr – Novačenje: <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=44194>
(pristupljeno 01.kolovoza 2019.)
29. Enciklopedija.hr – Francuska: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=20390>
(pristupljeno 12.kolovoza 2019.)
30. Enciklopedija.hr – Norveška: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44133>
(pristupljeno 12.kolovoza 2019.)
31. Enciklopedija.hr – Finska: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=19680>
(pristupljeno 12.kolovoza 2019.)
32. France24.com <https://www.france24.com/en/20150126-poll-80-percent-french-want-return-national-service-military-conscription> (pristupljeno: 12.kolovoza2019.)
33. France24.com <https://www.france24.com/en/20190616-france-launches-trial-macrons-new-national-service-teens> (pristupljeno: 12.kolovoza2019.)
34. Finnish Defence Forces: <https://puolustusvoimat.fi/en/conscription>
(pristupljeno 15.kolovoza 2019.)
35. Finland Constitution: <http://www.finlex.fi/fi/laki/kaannokset/1999/en19990731.pdf>
(pristupljeno 15.kolovoza 2019.)
36. Macrotrends.com – Francuska:
<https://www.macrotrends.net/countries/FRA/france/population> (pristupljeno 28.kolovoza 2019.)
37. Macrotrends.com – Norveška:
<https://www.macrotrends.net/countries/NOR/norway/population>
(pristupljeno 28.kolovoza 2019.)
38. Macrotrends.com – Finska:
<https://www.macrotrends.net/countries/FIN/finland/population>
(pristupljeno 28.kolovoza 2019.)
39. Politico.eu: <https://www.politico.eu/article/bring-back-the-draft-conscription-sweden-scandinavia/> (pristupljeno: 10.kolovoza 2019.)
40. Storting – Norveški parlament:
<https://www.stortinget.no/globalassets/pdf/english/constitutionenglish.pdf> (pristupljeno 15.kolovoza 2019.)

Sažetak:

Predmet ovoga rada je prikaz i komparacija politika obveznog vojnog roka u tri europske države, Francuskoj, Finskoj i Norveškoj. Cilj je analizirati nekoliko država unutar europskog konteksta s obzirom na: utjecaj geografskih i geopolitičkih faktora na sigurnosne i obrambene strategije; različit vojno-politički položaj s obzirom na članstvo u političkim i vojnim savezima, odnosno NATO-u i Europskoj uniji; različite regionalne odnose, sigurnosno okruženje i različita povijesna iskustva te na koji način ti faktori utječu na politiku obveznog vojnoga roka, odnosno na model popunjavanja vojnih jedinica. Rad je zamišljen kao komparativna studija slučaja triju europskih država, a temelji se na pregledu već postojećih tekstova i istraživanja. U prvom dijelu rada definira se obvezni vojni rok, njegov povijesni razvoj i moderni trendovi. U drugom dijelu razmatra se Francuska i razvoj obveznog vojnog roka do njegovog ukidanja. Zatim se razmatra Norveška, obvezni vojni rok te njeno članstvo u NATO savezu. U četvrtom dijelu razmatra se Finska kao država izvan vojnih saveza i njena politika obveznog vojnog roka. Rad završava komparacijom ovih država te se zaključuje kako mnogi različiti faktori utječu na politiku obveznog vojnog roka.

Ključne riječi: Obvezni vojni rok, Francuska, Finska, Norveška, NATO, Europska unija, sigurnosno obrambena politika

Abstract:

The subject of this paper is the presentation and comparison of compulsory military service policies in three European countries, France, Finland and Norway. The aim is to analyze several countries within the European context with regards to: the impact of geographical and geopolitical factors on security and defense strategies; different military and political positions with regard to membership in political and military alliances, namely NATO and the European Union; different regional relations, security environment, and different historical experiences, and how these factors affect the military conscription policy, or the model of military unit replenishment. The paper is conceived as a comparative case study of three European countries, based on a review of existing texts and research. The first part defines compulsory military service, its historical development and modern trends. The second part discusses France and the development of compulsory military service until its abolition. Norway, compulsory military service and its membership in NATO are then discussed. The fourth part deals with Finland as a state outside the military alliances and its compulsory military service policy. The paper concludes with a comparison of these countries and concludes that many different factors influence the policy of conscription.

Key words: compulsory military service, France, Finland, Norway, NATO, European Union, security defense policy